

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYE SİYASETİNDE GÖÇ:
TBMM TUTANAKLARINDA SURİYE GÖÇÜ VE GÖÇMENLER
YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Prof. Dr. Abdulkadir BAHARÇİÇEK

HAZIRLAYAN

Abdulkadir KARADUMAN

MALATYA – 2023

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**TÜRKİYE SİYASETİNDE GÖÇ:
TBMM TUTANAKLARINDA SURİYE GÖÇÜ
VE GÖÇMENLER**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HAZIRLAYAN
ABDULKADİR KARADUMAN**

**DANIŞMAN
PROF. DR. ABDULKADİR BA HARÇİÇEK**

MALATYA – 2023

ONUR SÖZÜ

Prof. Dr. Abdulkadir BAHARÇİÇEK'in danışmanlığında yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “Türkiye Siyasetinde Göç: TBMM Tutanaklarında Suriye Göçü ve Göçmenler” başlıklı bu çalışmanın bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün yapıtların hem metin içinde hem de kaynakçada yönetimine uygun biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

Abdulkadir KARADUMAN

TEŞEKKÜR

Lisans dönemi süresince yol göstericiliği ve ilgisini her zaman yakından hissettiğim ve yüksek lisansta da tez danıőmanım Sayın Prof. Dr. Abdulkadir BAHARÇİÇEK'e kalbi teőekkürlerimi sunuyorum. Lisans, yüksek lisans ve tez sürecime büyük bir özveriyle ilgi gösteren Sayın Doç. Dr. Iőıl ARPACI'ya özellikle teőekkürü bir borç biliyorum. Yüksek lisans dönemi boyunca hem çalıőmalarına hem de akademik sürecime dair ufuk katan Sayın Prof. Dr. Hasan Bahadır TÜRK, Sayın Prof. Dr. Bilal KARABULUT'a, tez çalıőmamda yardımlarını esirgemeyen çalışma arkadaşlarım Cebrail GÜMÜŐ'e, Eyüp BAKLACI'ya ve Enes Malik YILMAZ'a teşekkür ederim. Ayrıca desteğini yakından hissettiğim Doç. Dr. Bekir GÜNDOĞMUŐ'a ve Öğr. Gör. Alper GÜRKAN'a teşekkür ederim. Hayat yolculuğumda her zaman yanımda olan aileme sonsuz teşekkür ederim.

ÖZET

Dünya tarihi boyunca çeşitli zamanlarda insanların, grupların ve milletlerin ait oldukları veya kendilerini ait hissettikleri topraklardan farklı yerlere taşındığı bir vaka olup, göç adını verdiğimiz bu hareketlilikler, siyasi ve askeri nedenlerle, dünyayı ve uluslararası ilişkileri derinden etkilemiştir.

Suriye'nin yaşamış olduğu iç savaşla, ulusal bütünlüğünün ve güvenliğinin bozulmasının ekonomik, askeri, siyasi, toplumsal sonuçları, dünya göç tarihine girecek derecede tüm dünyayı etkilemiştir. Suriye'de yaşanan bu iç savaş kaynaklı kargaşa, en fazla Suriye'yi ve Suriye halkını sonrasında ise Türkiye'yi etkilemiştir. İç savaş bir gün tamamıyla bitse de söz konusu etkilerin uzun yıllar süreceği, tartışılmaz bir gerçeklik olarak durmaktadır.

Bu araştırmada, 2012–2021 yılları arasında, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde (TBMM) grubu bulunan siyasi partilerin Suriye göçü konusuna yaklaşım biçimleri incelenmiştir. Bu kapsamda Suriye göçünün nedenleri, sonuçları, etkilerinin karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Böylelikle araştırma, Suriye göçü ve göçmenleri konusunda Türkiye'nin ürettiği politikalar ve bu politikalara ilişkin eleştirel bakış açılarının bütüncül olarak ortaya konulması üzerine odaklanmaktadır. İçerik analizi yönteminin kullanıldığı araştırmada, Türkiye'nin, Suriye göçü konusuna yaklaşım biçimlerinin belirlenip, somut biçimde gösterilmesi öncelenmiştir. Bu çerçevede araştırma, TBMM'de Suriye göçü ve göçmenler konusunda ortak bir tutumun oluşturulması yönündeki engelleri, sorun alanlarını belirlemesi bakımından ayrıca önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Suriye, Göç, Kardeşlik, Esad, Terör, İnsanlık Dramı, Suriye Politikası, Hükümet

ABSTRACT

It is a phenomenon called migration, in which people, groups and nations move to different places from the lands they belong to or feel they belong to at various times throughout the history of the world, and it has deeply affected the world and international relations for political and military reasons.

As a result of the civil war that Syria has experienced, the economic, military, political and social consequences of the deterioration of its national integrity and security have affected the whole world to such an extent that it will enter the history of world migration. The turmoil caused by the civil war in Syria affected Syria the most and the Syrian people, and then Turkey. Even though the civil war will end completely one day, it remains an indisputable reality that the said effects will last for many years.

In this research, the approaches of political parties in the Turkish Grand National Assembly (TBMM) to the issue of Syrian migration between the years 2012-2021 were examined. In this context, it is aimed to evaluate the causes, results and effects of Syrian migration comparatively. Thus, the research focuses on Turkey's policies on Syrian migration and immigrants and the holistic presentation of critical perspectives on these policies. In the research, in which the content analysis method was used, it was prioritized to determine and present the approaches of Turkey to the Syrian migration issue in a concrete way. In this context, the research is also important in terms of determining the obstacles and problem areas in establishing a common attitude towards Syrian migration and immigrants in the TBMM.

Keywords: Syria, Migration, Brotherhood, Assad, Terror, Humanitarian Plight, Syria Policy, Government

TÜRKİYE SİYASETİNDE GÖÇ:

TBMM TUTANAKLARINDA SURİYE GÖÇÜ VE GÖÇMENLER

İÇİNDEKİLER

KABUL ONAY SAYFASI	iii
ONUR SÖZÜ	iv
TEŞEKKÜR	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar ÇİZELGESİ	x
GRAFİKLER ÇİZELGESİ	xi
KISALTMALAR	xii
1. ARAŞTIRMA HAKKINDA	1
1.1. Araştırmanın Konusu, Amacı ve Önemi	1
1.2. Araştırmanın Denenceleri	3
1.3. Araştırmanın Yöntemi	3
2. KAVRAMSAL AÇIDAN GÖÇ GÖÇMEN	4
2.1. Göç	4
2.1.1. Göç Kuramları	7
2.1.2. Göçün Nedenleri	10
2.2. Göçmen ve İlişkili Kavramlar	12
3. SURİYE İÇ SAVAŞI VE GÖÇÜ	16
3.1. Suriye Savaşı Kronolojisi	16
3.2. Suriye İç Savaşı ve Göçmenler	19
3.3. Türkiye'deki Suriyeliler	19

4. TBMM TUTANAKLARINDA SURIYE GÖÇÜ ve GÖÇMENLER.....	24
4.1. TBMM'deki Siyasi Partilerin Suriye Göçü ve Göçmenlere İlişkin Yaklaşımlarının Genel Görünümü	24
4.2. TBMM'deki Siyasi Partilerin Suriye Göçünün Nedenleri Üzerine Değerlendirmeleri	29
4.3. TBMM'deki Siyasi Partilerde Suriyeli Göçmenlerin Nitelenme Şekilleri	34
4.4. TBMM'deki Siyasi Partilerin Suriye Göçünün Yönetimine İlişkin Değerlendirmeleri	39
4.4.1.Uygulamalar	39
4.4.2.Hükümet Politikalarının Değerlendirilmesi	45
5. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ	50
KAYNAKÇA.....	52

TABLÖLAR ÇİZELGESİ

Tablo 1: Göç Kriterleri	5
Tablo 2: Göçün Biçimleri	6
Tablo 3: Göç Kuramları	8
Tablo 4: Göç Kararı Verme Süreci	12

GRAFİKLER ÇİZELGESİ

Grafik 1: AK Parti Genel Dağılım	25
Grafik 2: CHP Genel Dağılım	26
Grafik 3: HDP Genel Dağılım	27
Grafik 4: İYİ Parti Genel Dağılım	28
Grafik 5: MHP Genel Dağılım.....	29
Grafik 6 : AK Parti'ye Göre Göçün Nedenleri	30
Grafik 7: CHP'ye Göre Göçün Nedenleri.....	31
Grafik 8: HDP'ye Göre Göçün Nedenleri	32
Grafik 9: İYİ Parti'ye Göre Göçün Nedenleri	33
Grafik 10: MHP'ye Göre Göçün Nedenleri.....	34
Grafik 11: AK Parti'ye Göre Nitelemeler.....	35
Grafik 12: CHP'ye Göre Nitelemeler	36
Grafik 13: HDP'ye Göre Nitelemeler	37
Grafik 14: İYİ Parti'ye Göre Nitelemeler.....	38
Grafik 15: MHP'ye Göre Nitelemeler	39
Grafik 16: AK Parti'ye Göre Uygulamaların Değerlendirilmesi.....	40
Grafik 17: CHP'ye Göre Uygulamaların Değerlendirilmesi	41
Grafik 18: HDP'ye Göre Uygulamaların Değerlendirilmesi	42
Grafik 19: İyi Parti'ye Göre Uygulamaların Değerlendirilmesi	43
Grafik 20: MHP'ye Göre Uygulamaların Değerlendirilmesi	44
Grafik 21: AK Parti'ye Göre Göç ve Göçmen Politikalarının Gereğesi.....	45
Grafik 22: CHP'ye Göre Göç ve Göçmen Politikalarının Değerlendirilmesi	46
Grafik 23: HDP'ye Göre Göç ve Göçmen Politikalarının Değerlendirilmesi	47
Grafik 24: MHP'ye Göre Göç ve Göçmen Politikalarının Değerlendirilmesi	48
Grafik 25: İYİ Parti'ye Göre Göç ve Göçmen Politikalarının Ülkemize Etkileri	49

KISALTMALAR

AA	Anadolu Ajansı
AB	Avrupa Birliği
BM	Birleşmiş Milletler
BMGK	Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
BMMYK	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
DAEŞ	Irak Şam İslâm Devleti – Terör Örgütü
DG–ECHO	AB Komisyonu İnsani Yardım ve Sivil Koruma Genel Müdürlüğü
DRC	Danish Refugee Council (<i>Danimarka Mülteci Konseyi</i>)
ILO	International Labour Organization (<i>Uluslararası Çalışma Örgütü</i>)
IOM	International Organization for Migration (<i>Uluslararası Göç Örgütü</i>)
İGAM	İltica ve Göç Araştırma Merkezi
NATO	North Atlantic Treaty Organization (<i>Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü</i>)
NRC	Norwegian Refugee Council (<i>Norveç Mülteci Konseyi</i>)
PKK	Partiya Karkerên Kurdistanê (<i>Kürdistan İşçi Partisi</i>) – Terör Örgütü
PYD	Partiya Yekîtiya Demokrat (<i>Demokratik Birlik Partisi</i>) – Terör Örgütü
SMDK	Suriye Muhalif ve Devrimci Güçler Ulusal Koalisyonu
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
YUKK	Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu
WFP	World Food Programme (<i>Dünya Gıda Programı</i>)

TÜRKİYE SİYASETİNDE GÖÇ: TBMM TUTANAKLARINDA SURİYE GÖÇÜ VE GÖÇMENLER

Abdulkadir KARADUMAN

1. ARAŞTIRMA HAKKINDA

Bu bölüm araştırma hakkında açıklamaların yapıldığı üç alt başlıktan oluşmaktadır.

1.1. Araştırmanın Konusu, Amacı ve Önemi

Göç, genel olarak, çeşitli sebeplerden ötürü birey ya da toplulukların; buldukları yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme durumları olarak tanımlanmış ve birçok teori ve tarihsel yaklaşımlarla açıklanmaya çalışılmıştır. Ancak ifade etmek gerekir ki göç; farklı tür, teori ve kanunlarıyla insanlık tarihi kadar kökleri olan bir kavram olarak, binlerce yıldır insan hayatının içinde yer edinmiştir. Nitekim göç, birçok göç teorisyen ve tarihçisi tarafından, ilkel insanların zorunlu göçleriyle başlatılmaktadır. Ancak dünyanın giderek daha da küçük bir köy haline geldiği ve bilginin giderek daha da demokratikleştiği 21. yüzyılda, göç artık kitleler ve bireyler için hem çok ortak güdülere sahip olmakta hem de kendine özgü sebepler barındırmaktadır. Bu durum ise bir çalışma alanı olarak göçü hem daha karmaşık hale getirmekte hem de üzerine yapılacak çalışmaların mahiyetini artırmaktadır.

Son yıllarda ülkemizin ve toplumumuzun da yakından hissettiği ve şahit olduğu göç olgusu, ülkemizi ve toplumumuzu birçok açıdan etkilemiştir. Toplumumuzun siyasi refleksleri de Suriye'den ülkemize yaşanan göç konusunda farklılıklar göstermiştir. Bu durumun bir yansıması olarak da millet meclisindeki siyasi partilerin ve milletvekillerinin bu duruma yaklaşım ve barındırdığı sorunlara getirdikleri çözüm yolları da farklılaşmıştır. Millet düşüncesinin bir yansıma yeri olarak meclis kürsüsünde dile getirilen hususları incelemesi bakımından çalışma, ilgili dönemi sosyal ve siyasal açıdan anlamak için önemlidir. Nitekim çalışmanın amacı da milletin düşünce ve kararlarının bir yansıma yeri olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Suriye göçünün

yansımalarını, mecliste grubu bulunan siyasi partilere göre tasnif ederek irdelemek ve ortaya koymaktır.

Bahsedilen amaç doğrultusunda hazırlanan çalışmanın üzerine inşa edildiği denenceler ise; ilgili siyasi partilerin Suriye göçünü bir sorun olarak değerlendirip değerlendirmemeleri ve ilgili siyasi partilerin bu göçü açıklama biçimlerinin Suriye'nin iç politikasından bağımsız şekillendiği üzerinedir.

Çalışma, temelde bir teorik zemine ve bu teori doğrultusunda ele alınan veriler üzerine inşa edilmiştir. Bu kapsamda da TBMM'de grubu bulunan beş siyasi parti mensuplarının, Suriye göçü hakkındaki beyanları, meclis tutanakları aracılığıyla incelenmiştir. Ardından bu ifadelerin, partinin ilgili konu hakkındaki genel ifadeleri içindeki yeri yüzde cinsinden tespit edilmiş ve hangi siyasi partinin hangi hususlara değindiği ve hangi siyasi partinin Suriye göçü konusunda hangi başlıklara ağırlık verdiği ortaya konmaya çalışılmıştır.

Çalışma neticesinde ise mecliste grubu bulunan siyasi partilerden; iktidar partisi, yaşanan göç sürecini çeşitli gerekçeler ortaya koyarak olumlayıcı bir yaklaşım ve üslup benimsedikleri neticesine varılmıştır. Buna mukabil, muhalefet partileri ise bu süreci, hükümetin hem dış politikada hem de iç politikada (göçmen politikası) başarısız süreç yönetimleri olarak değerlendirmiş ve olumsuz ifadeler kullandıkları ortaya konmuştur.

Çalışma, dört bölümden oluşmaktadır ve ilk bölümde; araştırmanın konusu, amacı ve öneminin anlatılmış ve araştırmanın üzerine inşa edildiği denenceler ortaya konmuştur. İkinci bölüm ise göç ve göçmen kavramlarına teorik yaklaşımlarına ayrılmış ve bu teorik yaklaşımlar açıklanmıştır. Ardından Suriye göçü ele alınarak, bu sürecin tarihi ve siyasi arka planı öncelikli olarak ortaya konmuştur. Sonrasında ise göçmenlerin ekonomik profillerine, eğitim durumlarına, demografik yapılarına ve Türkiye'deki ikamet tercihlerine değinilmiştir. Böylece, göçmenlere dair genel bir arka plan bilgisi paylaşılmıştır.

Araştırmanın odak noktasında yer alan üçüncü bölümde ise TBMM grubu bulunan siyasi parti milletvekillerinin Suriye göçü konusundaki ifadeleri, meclis tutanakları aracılığıyla analiz edilmiş ve grafiklerle desteklenerek paylaşılmıştır. Bu

kısımda, ilgili partilerin sadece göçmenlere yönelik değil, göç sürecinin yönetimine dair ifadeleri de analiz kapsamına alınmış ve değerlendirilmiştir. Son kısımda ise çalışma neticesinde elde edilen bulgular ortaya konmuş ve sonuç başlığı altında ise araştırma genel olarak değerlendirilmiş ve varılan sonuç paylaşılmıştır.

1.2. Araştırmanın Denenceleri

Araştırmanın üzerine inşa edildiği denenceler şunlardır:

D.1: TBMM’de grubu bulunan siyasi partilerin, Suriye göçü ve göçmenler konusundaki yaklaşımları belirleyen ana nokta; Suriye göçü ve göçmenlerinin bir sorun olarak değerlendirilip değerlendirilmemesi ile ilgilidir.

D.2: TBMM’de grubu bulunan siyasi partilerin Suriye göçünü açıklama biçimleri, Suriye’nin iç politikasından bağımsız olarak şekillenmiştir.

1.3. Araştırmanın Yöntemi

Nitel ve nicel araştırma niteliği taşıyan bu tarihsel ve betimsel araştırma yöntemleri ile içerik analizi yöntemini kullanmıştır. Kullanılan veri toplama yöntemi; literatür ve belge taraması ve halihazırda araştırmanın konusu ile ilişkili akademik kaynakların incelenmesidir.

2. KAVRAMSAL AÇIDAN GÖÇ GÖÇMEN

Bu başlık altında göç ve göçmen konusuna ilişkin kuramsal çerçeve sunulmuştur.

2.1. Göç

Mekânsal bir değişimi içeren coğrafi açıdan bir yer değiştirmeyi tanımlayan (Keeley, 2009: 12) göç; geniş anlamda ikamet edilen yerin kalıcı ya da yarı kalıcı olarak değiştirilmesini (Lee, 1966: 49) açıklar. Göç; toplum yapısının, fiziksel bir yer değiştirmenin neticesinde ekonomik, siyasi, toplumsal ve kültürel olarak değişmesiyle sonuçlanan nüfus hareketleridir (Ortaylı, 2005) ve kolektif bir eylem olarak göç alan ve veren alanların tüm yapısını değiştirme gücüne sahiptir (Castles vd, 2014:25). Göçün asıl niteliği, mekânsal değişime dayanmasıdır. Nitekim Uluslararası Göç Örgütü'ne (IOM, 2009:22) göre göç; süresine, yapısına ve nedenine bakılmaksızın, uluslararası bir sınırın geçilerek veya aynı sınırlar dahilinde yer değiştirmesi süreci olarak açıklanır. Benzer biçimde Faist'e (2003: 41) göre de göç, yaşanılan yerin sürekli ya da yarı kalıcı olarak çoğunlukla idari bir sınırın dışına doğru değiştirilmesidir. Göçün, mekânsal yer değiştirmeye dayalı esası, mekânsal değişimin niteliği, iradi yapıp yapılmaması ve süresine göre göçün niteliğini de belirler. Eğer göç, bir ülkenin sınırları içinde ise "iç göç", ülke sınırlarını aşıyorsa "dış göç" olarak tanımlanır. İç göçler kendi içerisinde mevsimlik, sürekli, emek ve zorunlu gönüllü göçler olarak, dış göçler ise beyin göçü, işçi göçü ve mübadele göçü biçiminde sınıflandırılabilir (Koçak ve Terzi, 2012: 169). Göç; savaş, doğal afet, sürgün gibi sebeplerden ötürü mecburen gerçekleştirilmişse "zorunlu", yaşam koşullarını iyileştirmek için gerçekleştirilmişse "gönüllü" olarak nitelendirilir (Yılmaz, 2014: 1687). Son olarak göç geri dönmek üzere yapılmışsa "kalıcı", belli bir süreliğine yapılmışsa "geçici" olarak tanımlanır (Ekinci, 2008: 25-6).

Göç, göçmen ve göç edilen mekan gibi göçün tüm boyutları göz önüne alınarak Tablo.1'de görülen göç kategorileştirilmesine gidilebilir.

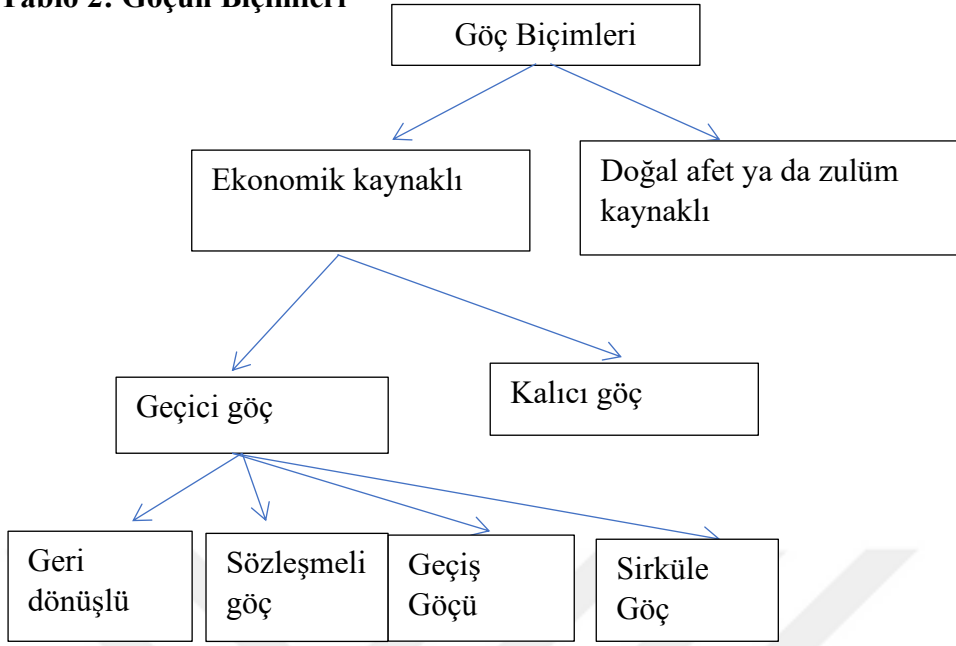
Tablo 1: Göç Kriterleri

Göç Kriterleri		
Amaç	Ekonomik	Ekonomik olmayan
Alan	İç göç	Dış göç
Göçü tetikleyen unsur	Zorunlu	Gönüllü
Süre	Geçici	Sürekli
Son yerleşim yeri	Transit	Yerleşik
Yasal statü	Yasal	Yasa dışı
Göçmen özelliği	Vasıflı	Vasıfsız
Boyutu	Bireysel	Kitlesel

Kaynak: Adıgüzel, 2022:22

Bir göçün ekonomik olup olmaması, aynı zamanda zorunlu olup olmaması ile bağlantılı olabilmektedir. İç savaş nedeniyle daha güvenli bir başka ülke ya da bölgeye kaçmak zorunda kalanlar, hayatta kalabilmek için aynı zamanda zorunlu olarak da göç etmektedirler. Ekonomik göçler, misafir işçilik, gurbetçilik biçiminde geçici olabileceği gibi kalıcı da olabilmektedir. Geçicilik veya kalıcılık, şartlara ve gidilen mekana göre değişebilmekte, sınırlı bir süre olabileceği gibi ömür boyu hatta gelecek kuşakları da içine alabilecek kalıcı hale dönüşebilmektedir (Adıgüzel, 2022:22-23). Benzer biçimde Dustmann ve Weiss (2007:238), göçün farklı biçimlerde gerçekleşebileceğini ifade etmektedir:

Tablo 2: Göçün Biçimleri

Ekonomik nedenle yapılan göçler, 1960'lı yıllardan başlayarak güneyden kuzeye, doğudan batıya gerçekleşen göçlerin motivasyonunu oluşturur ve geçici ve kalıcı olmak üzere iki ana kategoriden oluşur. Geçici göçlerin ilk alt kategorisi olarak geri dönüşlü göçte, göçmen hedef mekanda geçici süre çalışıp beklediği birikim düzeyine ulaştığında kaynak mekana geri döner. Sözleşmeli göç söz konusu olduğunda göçmen bir sözleşme gereği hedef mekana gider ve sözleşme süresi dolduğunda kaynak mekana geri döner. Geçiş göçünde göçmen hedeflediği mekana ulaşmıncaya kadar ara durak mekanlarda kalmaktadır. Sirküle göçte ise göçmen hedef mekanla kaynak ülke arasında mevsimlik olarak hareket etmektedir (Dustmann ve Weiss 2007:238).

Göçü “A General Typology of Migration” adlı eserinde “itme-çekme” faktörleri ile açıklayan Petersen (1958: 256), göçün tarihsel döngü içinde ele alınması gerektiğini, ekonomik ilişkilerin temel belirleyici olduğunu ve göçe sebep olan itici faktörün, zaman içinde çekme faktörü haline gelebileceğine işaret etmektedir. Petersen’in yapmış olduğu göç tipolojisine göre; doğal afetler gibi çevresel etmenlerin itme etkisiyle çaresiz kalan kişilerin yer değiştirmesiyle sonuçlanan göç biçimi ilkel göçtür. İkinci tip olarak zorunlu göç; bireyin iradesinden ziyade devlet ya da üst otoritenin kararıyla gerçekleşen göçtür. Üst otoriteden kaynaklanan zorunlu durumlar nedeniyle bireylerin göç etme kararını kendileri verebilmeleri durumunda ise yönlendirilmiş göç tipi oluşmaktadır. Dördüncü göç tipi olarak serbest göçte, göç kararını veren doğrudan doğruya bireyin

kendisi olmakta ve herhangi bir zorlayıcı koşul ya da baskı söz konusu olmamaktadır. Son olarak kitlesel göç, göçmenlerin kurduğu ilişki ağı sayesinde arkasında bıraktıkları kişileri de göçe teşvik etmeleri şeklinde gerçekleşmektedir (Petersen,1958: 259-264).

Tarihsel bağlamda göçün beş farklı dalga haline gerçekleşmiş olduğu ifade edilebilir. İlk göç dalgası; 17. Yüzyıl ile I. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar geçen sürede gerçekleşmiştir. 17 .ve 18. Yüzyıllar arasında gerçekleşen ikinci dalga, Avrupalı tüccarların, Batı Afrika'dan köle taşımaları, köleliğin sona ermesinden sonra ise uşak ve işçi taşınması ile biçimlenmiştir. Üçüncü dalga; imparatorlukların özellikle de Habsburg ve Osmanlı imparatorluklarının yıkılmasıyla kurulan ulus devletlerin, nüfus homojenleştirme politikaları ile gerçekleşen zorunlu göçleri kapsamaktadır. II. Dünya Savaşı'ndan sonra başlayan dördüncü dalga göç; Dördüncü dalga, sömürge yönetimi sonrası bağımsızlıklarını elde eden devletlerin yaşadığı iç çatışmalarla ilgilidir. Dördüncü göç dalgası ile eş zamanlı olan beşinci dalga işgücü ihtiyacını karşılamak üzere ABD, Batı Avrupa ve petrol üreticisi Ortadoğu ülkelerine doğru yaşanmıştır (Durugönül, 2002: 39–40). Castles ve Miller (2008: 12–14) göçün, süreç olarak kendisini güncelleyerek devam edeceğine ilişkin iddiası, çağdaş göçlerin yeni durumları da beraberinde getireceğine de odaklanmayı gerektirir. Bu açıdan bakıldığında göçler;

- Daha fazla ülkeyi etkileyeceğinden küreselleşecek,
- Uluslararası göç hareketlerinin hacimsel artışıyla hızlanacak,
- Göç ve göçmen görünümünün karmaşıklaşmasından dolayı farklılaşacak,
- Başlangıçtan farklı olarak kadınsallaşacak,
- Devletler ve güvenlik sorunları nedeniyle siyasallaşacaktır.

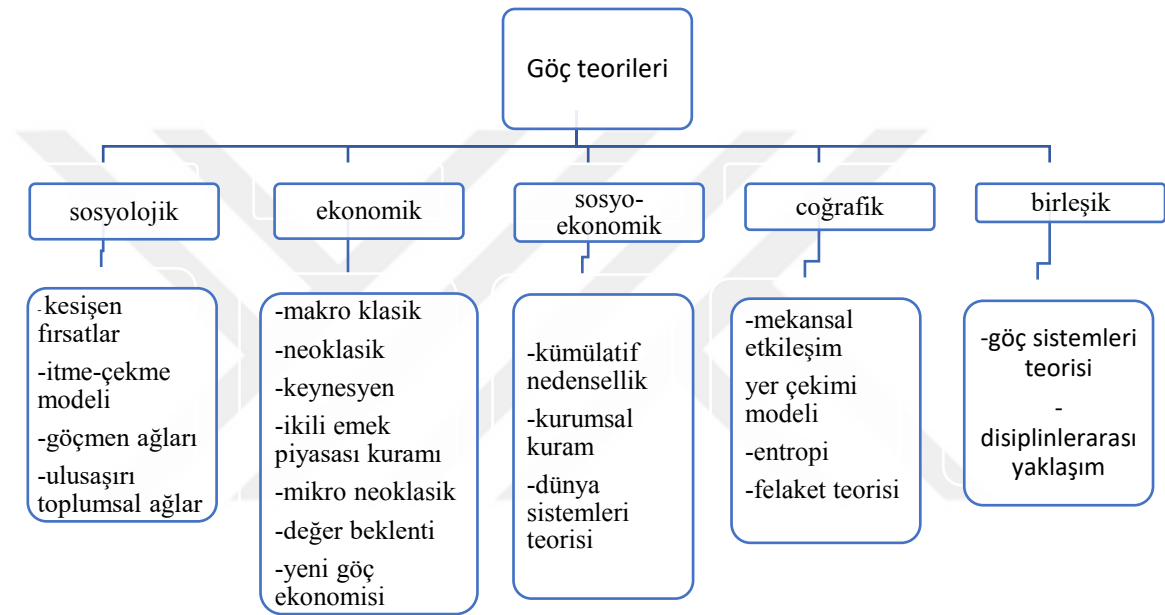
2.1.1. Göç Kuramları

Göç konusu literatürde ilk olarak Ravenstein tarafından teorileştirilemiştir. Ravenstein'e (1885: 171-199) göre; göç üzerinde kısa mesafe etkilidir ve çoğunlukla göç büyük ticaret ile sanayi merkezlerinin, daha büyük kaynak ya da imkanların olduğu yerlere doğru gerçekleşir. Göç etmek konusunda; en azından iç göç bağlamında, yetişkin kadınlar erkeklere; yetişkin kırsal kökenliler de yetişkin kentlilere oranla daha isteklidir zira göçün nedeni temel olarak ekonomiktir ve göç, tarımsal alanlardan sanayi ve ticaret merkezlerine doğru akar. Birbirini tetikleme özelliğine sahip her bir göç

dalgası, ulaşımın iyileşmesine, sanayi ve ticaretin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Aynı zamanda göç, göç edilen yerlerin doğal büyümeye oranla daha hızlı büyümesine sebep olur.

Bijak (2006:5) tarafından sınıflandırılan göç kuramları Tablo.3’de gösterilmiştir.

Tablo 3: Göç Kuramları

Kaynak: Bijak, Jakub (2006), Forecasting International Migration: Selected Theories, Models and Methods, CEFMR Working Paper, s.5

Bijak’ın sosyolojik göç teorileri bağlamında yer verdiği “kesişen fırsatlar teorisi”; göçü, göç edilecek mesafe, göç edilecek yerdeki imkanlar ve imkanların miktarından etkilenen bir bütün olarak tanımlar ve bunlar içerisinde mesafeyi göçün en önemli belirleyicisi olarak gösterir (Stouffer, 1940: 846). Lee tarafından geliştirilen “itme çekme kuramı”, göç kararının verilmesinde; hedef ülke ile ilgili faktörler, kaynak ülke ile ilgili faktörler, engeller ve bireysel faktörler rol oynar. Hedef ve kaynak ülkede varolan itici ve çekici faktörler, bireysel olarak değişkendir (Lee, 1966: 51-52) ve kuram teknik olarak göçe sebebiyet veren nedenleri inceler. Göçü; eski ve yeni göçmenlerle göçmen olmayanlar arasındaki akrabalık, arkadaşlık ve ortak köklerden

oluşan bağı esas alarak açıklayan “göçmen ağları kuramı”, mevcut bu bağların göçü teşvik ettiğini ve kolaylaştırdığını aynı zamanda da risk ve maliyetleri düşürdüğünü iddia eder (Taylor, 1986: 147-171). Ulusaşırı toplumsal ağlar kuramı, gelişmekte olan ülkelerle gelişmekte olan ülkeler arasında görülmekte olan insan hareketliliğinin oluşturduğu sivil nitelikli sınır ötesi yeni ağlar ve cemaatler ile bunun sonuçları üzerine odaklanır (Faist, 2003: 31).

Ekonomik göç teorileri; “Neoklasik makro ve mikro kuram”, “İkili emek piyasası kuramı” ve “Göçün yeni ekonomisi” olarak üç alt kategoride incelenebilir. Neo-klasik Mikro Kuram, bireylerin rasyonel düşünceyle yaptıkları maliyet/kar hesabı neticesinde daha yüksek kazanç için göç etmeye karar verdikleri tezine dayanır (Güllüpmar, 2012: 53-86). Neoklasik makro kuram” ise emek ve sermayenin coğrafi olarak eşitsiz dağılımından yola çıkarak; işgücü arzı yüksek yoksul ülkelere sermaye arzı yüksek ülkelere doğru göçün gerçekleştiğini kabul eder (Robinson, 2005: 5). İkili Emek Piyasası Kuramı”na göre işgücü piyasası, mesleki-sosyal statüye sahip işlerin yerli işçiler tarafından karşılandığı birincil piyasa ve daha düşük ücretli emek yoğun işlerin göçmenler tarafından karşılandığı ikincil sektörden oluşmaktadır. İkincil sektörde işgücü talebinin sürekli oluşu göçün de sürekli olması sonucunu beraberinde getirmektedir (Piore, 1986: 24). Göç kararını kolektif bir süreç olarak gören “göçün yeni ekonomisi kuramı”, göçün sadece gelir artırımını ile ilgili değil aynı zamanda güvenlik, yoksulluk türünden risklerin azaltılmasına ilişkin olduğunu kabul eder (Stark ve Bloom, 1985: 173-176).

Sosyo-ekonomik göç kuramlarından ilki olarak “Kümülatif nedensellik kuramı” açısından her yeni göç akımı, toplumsal koşulları değiştirdiğinden kümülatif bir neden-sonuç ilişkisi oluşmaktadır (AbadanUnat, 2017: 67). Burada kümülatif nedensellik, ağların ve göçü destekleyen birimlerin gelişmesiyle göçün kendisini farklı nedenlerle sürdürebilmesini tanımlamaktadır (Massey vd. 2014: 3). “Kurumsal kuram”ın ana çıkış noktası ise göç sürecinde aracılık rolü üstlenen kurumlara vurgu yapmasıdır. Potansiyel göçmenler için gerekli belgeleri sağlayan ve işlemleri gerçekleştiren ara kurumların yasal ya da yasal olmayan rolleri ve bunların sonuçlarını incelemektedir (Bijak, 2006:7). “Dünya sistemleri kuramı”na göre göç bir ucuz emek hareketidir ve merkez ülkelerle az gelişmiş çevreleri arasındaki zorlayıcı ilişkinin ürünüdür. Dolayısıyla üçüncü dünyanın bağımlı kalması, dünya ticaretinin ve çıkarların kontrolünün

sağlanması açısından askeri tahakküm kadar önem taşır (Castles ve Miller, 2008: 34-35).

Son olarak “göç sistemleri kuramı”na göre göç hareketleri üzerinde belirleyici unsurlar; göç veren ve alan ülkeler arasındaki ekonomik, tarihsel ve siyasi ilişkilerdir ve mesafenin göç üzerinde belirgin bir etkisi yoktur (Massey vd., 1993, s.454).

Bu noktada vurgulanması gereken bir diğer konu, göç ile ilgili olarak genelgeçer/evrensel kuram oluşturmaya yönelik modernist anlayış karşısında kuramsızlığı/tekilliği savunan postmodern anlayıştır. Göç ve göçmenlik konusunu kavranabilir ampirik bir gerçeklik olarak gören modernizme karşı postmodernizm, göç ve göçmenliği devam etmekte olan bir oluş hali olarak kavramaktadır. Modernistlere göre göç sürekli olarak benzer biçimde, aynı nedenlerle ve nedenleri saptanabilir çeşitlilikte iken postmodernistler açısından göç farklı biçimlerde gerçekleşmekte, farklı saptanamaz karmaşıklıkta nedenlerden kaynaklanmaktadır. Modernistlere göre göçmenler homojen ve göç biçimleri benzerken, postmodernistler için göçmenler heterojen ve göç biçimleri çok çeşitlidir (Erbaş, 2019:299-300).

2.1.2 Göçün Nedenleri

İnsanın iradesi dışında gelişen doğa hadiseleri tarihsel süreç içerisinde göçün en önemli nedenlerini oluşturmuşken, sanayi devrimi sonrasında asli belirleyicisi insan olan ekonomik, siyasi ve sosyal nedenler göçün en önemli nedeni haline gelmiştir (Keleş, 1983: 6). Bununla birlikte insanları göçe yönelten ana sebep, daha iyiyi ve daha güzeli arama arzusudur (Duran, 2018: 130).

Göç, teknik olarak, kalıcı ya da yarı kalıcı olarak mekânsal bir değişimi ifade etse de göç kararının alınmasındaki ana belirleyici daha iyi yaşam koşullarına ulaşmaktır. Bu açıdan göç edilen mekan ile göç edilecek mekan arasındaki temel farklılık, ilkinde var olmayan koşullardan daha iyisine kavuşmaktır. Göç sürecini başlatan bu karara neden olan faktörler dört ana kategoride toplanabilir.

Göç kararının verilmesinde rol oynayan ilk faktör ekonomiktir. Bölgeler arasındaki farklar, kaynakların yetersiz olması, gelir dağılımının adaletsizliği (Başel,2003;47) bulunulan yerde yaşanan yoksulluk, işsizlik, düşük ücret, çalışma olanaklarının yetersizliği ya da yokluğu, enflasyon ve konut fiyatlarının yüksekliği gibi

nedenlerle bireyler göç etme kararı alabilmektedir. Daha iyi ücretin, yaşam koşullarının ya da istihdam olanaklarının sağlanması amacıyla gerçekleştirilen bu göçün motivasyonu ekonomiktir.

Özellikle dış göç bağlamında değerlendirildiğinde, göç alan ülkeler ekonomik yönden iyi, yüksek milli gelire sahip ve kaliteli bir yaşam standartlarına sahipken, göç veren ülkeler ekonomik krizler ve işsizliğin yoğun olarak yaşandığı ülkelerdir (Mutluer, 2003: 12)

Göç kararını etkileyen bir diğer faktör siyasettir. Savaş, ayrımcılık, baskı, temel hak ve hürriyetler alanının daraltılmış olması, çatışma, şiddet ve terör gibi siyasal faktörlerden en az birinin etkisiyle bireyler göç kararı alabilmektedir. Burada göçün motivasyonu güvenlik ve özgürlüğün artırılmasıdır.

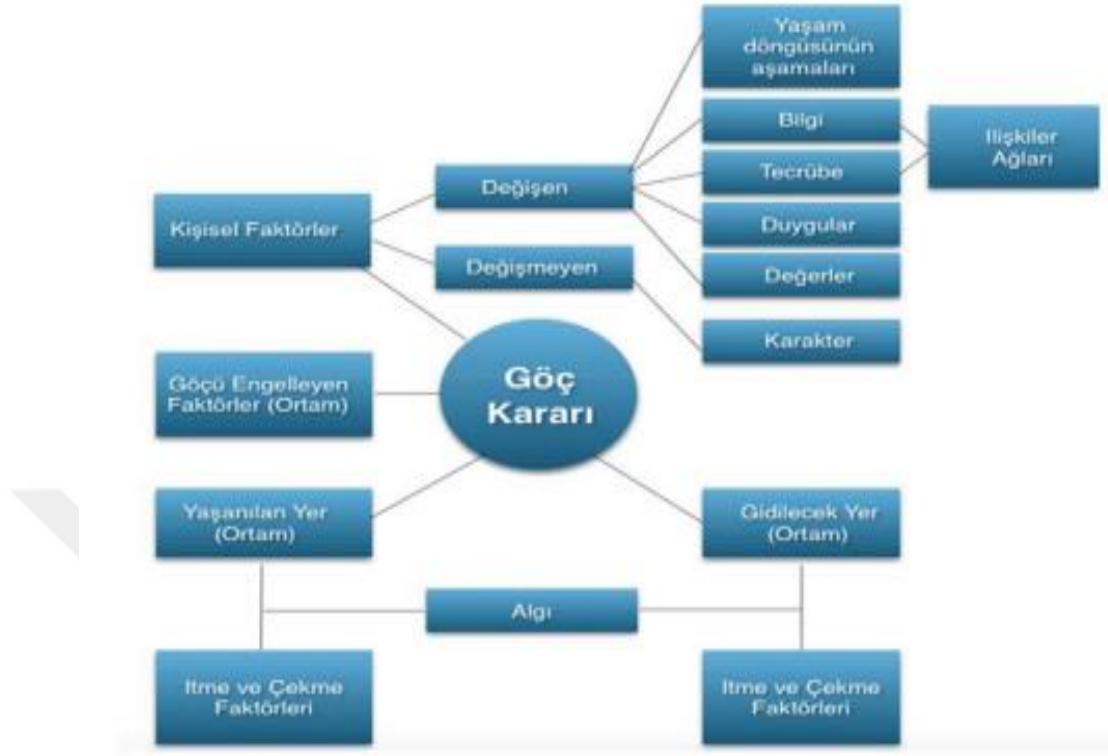
Çevresel faktörler de göç kararının alınmasında belirleyici olabilmektedir. Yangın, sel, deprem gibi doğal afetler nedeniyle yaşanılmakta olan bölgenin gerek fiziksel gerekse psikolojik olarak yaşanabilir olmaktan çıkması göç kararının verilmesinde etkili olmaktadır. Buna ek olarak; özellikle kırdan kente doğru yaşanan göçlerde, iklim değişikliğine bağlı olarak tarımsal verimliliğin azalması da göç kararının verilmesinde rol oynamaktadır.

Yaşanılan mekanda karşılaşılan etnik ve dini ayrımcılıklar, etnik ya da dini bağlantıların harekete geçirilmesi ya da tarihsel bağların yeniden canlandırılması gibi sosyo-kültürel nedenlerle insanların bir başka mekana doğru bireysel ya da kitlesel olarak hareket etmeye yönelmeleri de göçü ortaya çıkaran bir diğer faktördür.

Aynı zamanda eğitim de sosyo-kültürel göçün bir diğer nedeni olarak ortaya çıkmaktadır. Bu anlamda kırsal alandan daha iyi eğitim olanaklarına sahip kent merkezileri iç göçü tetiklerken, gelişmiş ülkelerin sahip olduğu daha iyi eğitim olanakları da dış göçü başlatmaktadır (Mutluer, 2003:16-17).

Bireylerin göç kararı verme süreçlerini inceleyen Eren ve Çakran'a (2017:12) göre; göç kararının alınmasına neden olan faktörler, aynı zamanda onların göç sonrası pozisyonlarını da etkilemektedir.

Tablo 4: Göç Kararı Verme Süreci

Kaynak: Eren ve Çakran, 2017:12

Buna göre; göç kararı zorunlu olarak alınmış ise mülteci, gönüllü olarak alınmış ise göçmenlik statüsünün doğması olasıdır (Eren ve Çakran, 2017: 12)

2.2. Göçmen ve İlişkili Kavramlar

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi göçmeni, ait olduğu ülkesinden çeşitli nedenlerden dolayı başka ülkeye göç eden kimse (UNHCR,2018) olarak tanımlamaktadır. Uluslararası Göç Örgütü'ne (IOM, 2011: 32) göre göçmen, göç nedeni ve süresinden bağımsız olarak uluslararası sınırı geçerek kendi ülkesi dışına çıkanlardır. Başka bir tanımlamayla göçmen, genellikle ekonomik nedenlerle veya içinde bulunduğu sosyal ortamın hoşnutsuzluğu nedeniyle kendi ülkesini gönüllü olarak terk ederek başka bir ülkeye yasal veya yasadışı yollarla giden, orada yaşayan yabancı (Ziya, 2012: 232) olarak açıklanmaktadır. Yabancı bir ülkeye kalıcı olarak gelen bir göçmen, alacağı yasal oturma izniyle vatandaş olmayı amaçlar. Daha iyi olanaklar ve fırsatlar elde etmek gibi çekici faktörler nedeniyle göçmenlik gönüllü bir durum olarak görülebilir. Aynı zamanda menşei ülkeye her zaman geri dönebilme, kendilerinin ve yakın çevrelerinin

güvenliğini tehdit etmez. Bu durum, göçmenlik ve mültecilik arasındaki en temel ayrımlardan biri olarak belirir (Akın ve Reyhanlıoğlu, 2022:4).

Mülteci kavramı esas itibariyle, 1950 öncesi ve sonrası bakımından iki ayrı biçimde tariflenebilir. 1950'den öncesinde yapılan tarifler, çoğunlukla etnik ve mekânsal kökene atıfta bulunarak devlet ile olan ilişki boyutunu dışarda tutmuştur. Nazi Almanya'nın uygulamalarından sonra günümüzde kullanılan mülteci tanımına ulaşılmıştır (Töre, 2016: 86). Buna göre; 1951 yılında Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesinde yapılmış olan mülteci tanımlamasında; bir kişi ırk, din, tabiiyet, bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle, zulme uğramaktan korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunuyorsa, korkusu nedeniyle dönemiyorsa/dönmek istemiyorsa, bulunduğu ülkede de bir korumadan faydalanmıyorsa mültecidir.

Mültecilik ile göçmenlik arasındaki ayrımlar; neden, amaç, araç gibi unsurlar bakımından açıklanabilir. Neden açısından mülteciler, yaşama haklarına ilişkin olası bir ihlal nedeniyle güvenli bir ülkeye iltica ederken; göçmenlerin göç etme nedeni daha iyi yaşam koşullarına ulaşmaktır. Amaç bağlamında mülteciler korku, baskı gibi zorlayıcı sebeplere bağlı olarak ülkelerini terk ederken; göçmenler durumlarını iyileştirmek için gönüllü olarak göç etmektedirler. Araç bakımından mülteciler zorlayıcı koşullar nedeniyle ani yer değişikliği yapmak durumunda oldukları için zorlu şartlarda yolculuk yaparlarken göçmenler, daha iyi imkanlarla yolculuk etmektedirler. Mültecilerin göç süreci uyruğu oldukları ülkenin korumasından yararlanmaksızın gerçekleşmektedir dolayısıyla sürecin işleyişini kolaylaştıracak resmi belgeleri yoktur. Oysa göçmenler, hem uyruğu olduğu ülkenin korumasından istifade etmekte hem de süreci kolaylaştıracak resmi belgelere ulaşabilmektedirler (Ziya, 2012, 233).

Mülteci kavramıyla karıştırılan bir diğer kavram olarak sığınma (iltica) arasındaki ayırım, sığınmacının hukuki açıdan soruşturma aşamasında olmasıdır (multecihaklari.org.tr, 2015). Bir başka ifadeyle sığınmacı; vatandaşı olduğu ülkenin dışında ve onun korumasından faydalanamayan ya da korku nedeniyle yararlanmak istemeyen veya ırk, din, uyrukluğ, toplumsal bir gruba aidiyet, politik tavır sebebiyle yabancı bir ülkeye giderek mülteci statüsü için başvurmuş kişidir (Doğan, 2008: 108). D

Burada sığınmacı, tıpkı mülteci gibi, vatandaşı olduğu veya yaşadığı ülkeyi baskı ve/veya ayrımcılık sebebiyle bırakarak bir başka ülkeye ya da bir başka ülkenin diplomatik temsilciliklerinden korunma talebinde bulunmaktadır. Kişinin korunma talebi, ilgili devlet tarafından olumlu karşılanmışsa ve bir başka devlerin koruması altına girilmişse “mültecilik” statüsü doğmaktadır. Korunma için başvuruda bulunan ancak bu korumadan henüz faydalanmayan ve bunun için bekleyen kişilere “sığınmacı” denilmektedir. Bu anlamda uluslararası hukuk açısından sığınmacı statüsü geçici bir durumu açıklarken, başvuru koşullarının sağlanması durumunda mültecilik statüsüne dönüşmekte, kişi bekleme süresince korumadan faydalanmaktadır (akt. Dulkadir, 2017:23).

“Vatansızlık” kavramı da mülteci kavramıyla bağlantılı olarak sıklıkla kullanılan bir terim olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bakımdan vatansız kavramının tanımına da yer vermek yerinde olacaktır. Hukuki anlamda vatansızlık, bir devletin vatandaşlığına tabi olan fakat oradan ayrılınca ya kendilerinin koruma talep etmeyi reddetmesinden ya da tabiiyeti bulunduğu devletin onlara koruma sağlamayı kabul etmemesinden ötürü kendi devleti tarafından korunmayan kişilerin durumu olarak tanımlanmaktadır (Çiçekli, 2009: 11).

Türkiye’nin 2011 yılında Suriye iç Savaşından sonra izlemeye başladığı “açık kapı politikası” kapsamında üç buçuk milyondan fazla Suriye vatandaşı, Türkiye’ye gelmiştir. Mevzuat uyarınca üçüncü bir ülkeye geçinceye kadar “geçici iltica” kapsamında değerlendirilen Suriye vatandaşları, 2013 yılına kadar mülteci statüsü ve haklarından faydalanamamışlardır. Bu nedenle 2013 yılında Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) ile “geçici koruma” statüsü oluşturularak bu kapsama dahil edilmiştir (Bolgün ve Uçan, 2020: 252).

İç hukuk bağlamında YUKK’a (md.61) göre; “Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korunmasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü verilir.” 62. maddede tanımlanan “şartlı mülteci” ise “Avrupa ülkeleri

dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korunmasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye’de kalmasına izin verilir.”

3. SURIYE İÇ SAVAŞI VE GÖÇÜ

Bu bölümde Arap Baharı olarak bilinen toplumsal olaylar neticesinde 2011 yılında Suriye’de başlayan iç savaş ile bunun sonucunda meydana gelen göç süreçleri incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

3.1. Suriye Savaşı Kronolojisi

Üniversite mezunu olmasına rağmen işsiz kaldığı için seyyar satıcılık yapan Muhammed Bouazizi’nin, tezgahına polislerin el koyması ve polisler tarafından tartaklanması üzerine, kendisini yakmasıyla başlayan (Toraman, 2015: 57) Arap Hareketi, kısa süre içerisinde Mısır, Libya ve Tunus gibi ülkelerde rejim değişiklikleri yaşanmasına neden olmuş, giderek büyüyen bu hareketler zamanla Suriye ve Yemen gibi ülkelere de sıçramıştır (Akgöncü, 2010). Tunus, Mısır, Libya, Kuveyt ve Yemen’de yönetimler değişmiş; Umman, Suudi Arabistan, Fas ve Bahreyn’de yöneticiler halka ekonomik ve sosyal refahlarını arttıracak vaatlerle protestoları sakinleştirmiş, Suriye’de ise olay iç savaşa dönmüştür (Akkan, 2016: 24). Ekonomik sorunların yoğunlaştığı Suriye’de, 2011 yılının Mart ayında Deraa’da bir erkek çocuğunun gözaltına alınarak işkenceye uğraması insanları sokaklara dökmüştür. Gösteriler, hızlı bir şekilde Hama, Humus ve Halep’e yayılırken sahil tarafındaki azınlıkların yoğun olduğu Lazkiye, Tartus gibi şehirlerle Şam gibi rejimin ekonomik imkanlarından istifade edenlerin çoğunluklu olarak yaşadığı şehirlerde de yaygınlaşmaya başlamış ve rejim karşıtlığı haline dönüşmüştür. Verilen reform sözleri ve kanunların parlamentodan hızlıca geçirilmesine rağmen, gösterilerin kanlı şekilde bastırılmaya çalışılması, Esed karşıtı çok sayıda üst düzey askerin Özgür Suriye Ordusu’nu (ÖSO) oluşturmasına sebep olmuştur (Phillips, 2015: 360-369).

2011 yazında Hama ve Humus’ta meydana gelen şiddetli çatışmaların ardından, Suudi Arabistan, Şam Büyükelçisini geri çağırma kararı almıştır. AB ve ABD, Beşar Esad’a görevi bırakma çağrısında bulunmuştur. Ağustos 2011’de muhalifler “ulusal konsey” kurmak üzere İstanbul’da bir araya gelmiştir.

2011 yılı sonu itibariyle artık bir iç savaş hâlini almışken Rusya Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov, Batı’nın Esad karşıtı tutumunu ahlâk dışı olarak nitelmiştir. Katar’ın başkenti Doha’da bir araya gelen Arap Birliği üyesi 5 ülke, Esad yönetiminin hazırlanan

barış planını imzalamaması durumunda BMGK'nın devreye girmesi gerektiğini belirtmiştir. Beşar Esad ise monarşik Arap ülkeleri yönetimlerinin Suriye'ye demokrasi dersi vermesini eleştirmiş, bunun üzerine Katar Emiri Şeyh Temim bin Hamed es-Sani, Arap ülkelerinin Suriye krizinde askeri güç kullanması gerektiğini belirtmiştir.

23 Ocak 2012'de yayınlanan bir videoyla kuruluşunu duyuran el-Nusra Cephesi, kısa bir zamanda birçok yabancı uyruklu rejim karşıtı sahaya sürmüştür. Şubat 2012'de referanduma sunulan yeni anayasa %89,4 ile kabul edilmiştir.

2012 Mart ayı itibariyle Türkiye, yaşanan şiddet olaylarını gerekçe göstererek Şam Büyükelçiliğini geçici olarak kapatma kararı almıştır. Esad yönetimi, BM'nin 7. Genel Sekreterliğini yapan ve ayrıca BM-Arap Birliği Özel Temsilcisi olan Kofi A. Annan'ın 6 maddelik planının uygulanacağını duyurmuştur. 1 Temmuz'da yapılan uluslararası konferansta duyurulan "Cenevre Bildirisi" ile Suriye'de geçiş hükümeti kurulması üzerinde uzlaşa sağlanmıştır. Kasım 2012'de ise Doha'da toplanan Suriyeli muhaliflerin çatı organizasyonu Suriye Muhalif ve Devrimci Güçler Ulusal Koalisyonu'nu (SMDK) kurulmuştur. Arap Birliği'nde üyeliği askıya alınan Beşar Esad yönetiminin yerine SMDK getirilmiştir. Temmuz 2013 itibariyle muhalifler Halep'in batı bölgelerini ele geçirmiştir.

21 Ağustos 2013'te Suriye rejimi tarafından yapıldığı iddia edilen kimyasal silah saldırısı akabinde Obama yönetimi ABD Kongresi'nden Suriye'ye yönelik askeri müdahale yetkisi istemiştir. Bu süreçte Rusya ile ABD 14 Eylül 2013'te Suriye silahlı kuvvetlerinin envanterindeki kimyasal mühimmatların yurtdışına çıkarılması konusunda mutabakata varmıştır. Bu tarihlerde, Suriye'deki iç karışıklıklardan faydalanarak kurulan DAEŞ, hilafetini ilân etmiştir. Bu durum, Suriye iç savaşının gidişatını bütünüyle değiştirerek, rejim karşıtı uluslararası koalisyonu Esad yönetimini devirmekten DAEŞ'i yok etmeye yönlendirmiştir.

PKK terör örgütünün Suriye'deki kolu olan PYD (*Partiya Yekîtiya Demokrat*) terör örgütü ise 2012 yaz aylarında Ayn el-Arab, Haseke ve Afrin çevresini ele geçirmiştir. PYD, Ocak 2014 başında Ayn el-Arab, Afrin ve Cizre'yi içerisine alan bölgede kanton ilan etmiştir. ABD, gerek Türkiye'ye, gerekse Suriyeli Türkmen ve Araplara karşı terör eylemlerinde bulunan PYD'ye destek vermiştir.

2015 yılı itibariyle DAESH Suriye'deki nüfuzunu artırmış, PYD kantonları ilan etmiş, muhalifler ise askeri anlamda her zamankinden daha kuvvetli bir konuma gelmiştir. Suriye rejimi ise askeri anlamda ciddi oranda yıpranmış ve zayıflamıştır. 28 Mart 2015'te muhaliflerin İdlib bölgesini ele geçirmesi, rejim karşıtlarına ciddi bir motivasyon sağlamıştır. Bu durum fazla uzun sürmemiş ve 30 Eylül 2015'te Rusya'nın Şam'ın daveti ile iç karışıklıklara askeri olarak dahil olmasıyla birlikte Rusya'nın askeri ve lojistik olarak desteklediği Suriye rejimi muhaliflere üstünlük kurmuştur.

2016'nın sonbaharında Halep'in geri alınması amacıyla büyük bir harekât başlatan Rus hava kuvvetleri destekli Suriye ordusu, şiddetli çatılmaların ve kayıpların yaşandığı operasyonlar neticesinde Halep'in kontrolünü tamamen ele geçirmiştir. Bu durum, Suriye iç savaşının seyri açısından önemli bir dönüm noktası olmuştur.

21 Aralık'ta Moskova'da bir araya gelen Rusya, Türkiye ve İran Dışişleri Bakanları ortak bir mutabakata varmıştır. Buna göre, ülkeler Suriye devletini tanımış, DAESH ve El Nusra gibi örgütlere karşı ortak eylem kararlarını açıklamıştır. Bu görüşmenin akabinde İran, Türkiye ve Rusya, 23 Ocak 2017'de Kazakistan'ın Astana şehrinde yapılan bir toplantı ile Suriye rejimi ile muhalifleri bir araya getirmiştir.

Suriye ve Rus ordularının askeri operasyonları, günümüzde hâlâ belirli aralıklarla sürmektedir. Eylül 2018'de Rusya, Türkiye ve İran bir mutabakat imzalayarak İdlib'de muhalifler ile Suriye ordusu arasında tampon bölge oluşturacak şekilde gözlem noktaları oluşturulması kararlaştırılmıştır. Mutabakatın "geçici" olduğunu belirten Beşar Esad yönetimi ise "Hükümetimizin asıl amacı Suriye'nin her bölgesinde kontrolü sağlamaktır." diyerek İdlib'in kontrolünden vazgeçilmediğini duyurmuştur.

Son olarak 5 Mart 2020'de Rusya ile Türkiye'nin yeni bir mutabakata vardığı bölgede Suriye ordusu ilerleyişini sürdürmüş, muhalifler ise daha dar bir alana sıkışmıştır.

İç savaşın büyük bir kısmını ihtiva eden DAESH sorununun büyük oranda ortadan kalkması, önce Arap Birliği ülkelerinin, sonrasında da AB üyesi ülkelerin Esad yönetimine yaklaşımında değişimlere sebep olmuştur. İç savaş ile birlikte meşruiyetinin ortadan kalktığı savunulan ve bu yönde uluslararası kararlara muhatap olan Esad

yönetimi zaman içerisinde uluslararası meşruiyetinin yeniden kazanılması noktasında ilerleme kaydetmiştir.

3.2. Suriye İç Savaşı ve Göçmenler

Suriye’de yaşanan çatışma ve şiddet nedeniyle yerinden edilen insan sayısı dünya çapında rekor seviyelere ulaşmıştır. Bu durumun bir neticesi olarak Suriye’den Türkiye’ye büyük bir göç dalgası gerçekleşmiştir. Türkiye hala dünyada en fazla mülteciye ev sahipliği yapan ülke konumundadır. Yaklaşık 3.6 milyon kayıtlı Suriyeli mülteciye ve BMMYK'nin ilgi alanına giren yaklaşık 320.000 diğer yabancı uyrukluya ev sahipliği yapmaktadır.

Nisan 2013’te Türkiye'nin ilk iltica kanunu olan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu TBMM'de kabul edilmiş ve 11 Nisan 2014’te yürürlüğe girmiştir. Bu kanun, Türkiye'nin ulusal iltica sisteminin temellerini oluşturmaktadır. Türkiye'deki yabancıların politika oluşturma ve tüm işlemlerinden sorumlu ana kurum olarak Göç Kontrol Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Türkiye ayrıca 22 Ekim 2014 tarihinde Geçici Koruma Yönetmeliğini kabul etmiştir. Bu yönetmelik, geçici koruma sağlanan kişilerin haklarını, yükümlülüklerini ve usullerini düzenlemektedir.

3.3. Türkiye'deki Suriyeliler

2011 yılında başlayan Suriye iç savaşı sonucunda ilk savaş mültecileri Türkiye’ye geldi. 29 Nisan 2011’de 252 kişilik ilk mülteci kervanı Hatay’ın Reyhanlı ilçesindeki Cilvegözü sınır kapısından girmiştir. O tarihte Türkiye’de uluslararası koruma statüsünde olan toplam kişi sayısı 58.018 iken, 14.000 Suriyeli Türkiye’ye gelmiştir. Ağustos 2012’de Türkiye’deki Suriyeli nüfusu yaklaşık 60.000’e ulaşmıştır. Dönemin Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, “Suriyeli sayısının psikolojik sınırı 100 bindir” demiştir. Ekim 2012’de Suriyeli sayısı 100.000’e ulaşmış ve 2013 yılı sonunda 224.000’i aşmıştır.

Türkiye’ye yönelik mülteci dalgası, DAESH’in 2014–2015 arasında Levant bölgesi olarak bilinen Akdeniz’in doğu sahillerindeki geniş alanı kontrol altına almasının ardından ivme kazanmıştır. İstatistiklere göre Türkiye, 2014 yılında dünyada en fazla mülteci barındıran ülke olmuştur. 2014 yılı sonunda Türkiye’deki Suriyeli nüfusu 1.5

milyonun üzerinde iken bu sayı 2015 sonunda 2.5 milyona, 2016 sonunda ise 2.8 milyona yükselmiştir.

Suriyeliler transit ülke olarak Türkiye üzerinden Avrupa'ya göç ederken, Türkiye ile AB ilişkilerinde yeni gelişmeler yaşanmıştır. 18 Mart 2016'da taraflarca onaylanan "Türkiye ile AB Arasında Mutabakat Zaptı" kapsamında AB, Türkiye'ye dört yılda 6 milyar avro sağlayacağını taahhüt etmiştir. Anlaşmaya göre Türkiye ve vatandaşlarına AB üye ülkeleri ve pazarlarında siyasi ve ekonomik ayrıcalıklar planlanmış, ancak gerçekleştirilmemiştir. Türk hükümeti defalarca mültecilerin sınırı geçmesini engellemeyeceğini ifade etmesine rağmen bu yöndeki önlemler kaldırılmamıştır.

2016 yılından bu yana Türkiye'ye göç eden Suriyelilerin sayısı önemli ölçüde azalsa da doğal nüfus artışı nedeniyle Türkiye'deki Suriyelilerin sayısı artmaktadır. Suriyeli nüfusu 2017 sonunda 3.4 milyon, 2018 sonunda 3.6 milyon, 2019 sonunda 3.5 milyon, 2020 sonunda 3.6 milyon, 2021 sonunda 3.7 milyon olmuştur.

3.3.1. Yasal Statü

Türkiye'deki Suriyelilerin çoğu yasal olarak "geçici koruma statüsüne" sahiptir. Geçici koruma sağlanan kişinin Türkiye'den kendi isteğiyle ayrılması, geçici korumanın sona erme sebebidir. Ancak uygulamada, Suriyelilerin özellikle dini bayramlarda Suriye'deki akrabalarını ziyaret etmelerine izin verilmektedir. "Mülteci" veya "göçmen" terimleri genellikle Suriyelilere atıfta bulunmak için kullanılsa da bu, Türkiye'nin taraf olduğu Mültecilerin Hukuk Statüsüne İlişkin 1967 Protokolüne göre Suriyelilerin yasal statülerinin tam bir tanımı değildir. Bu durum, Avrupa'nın konsey dışı ülkelerinden Türkiye'ye kaçan kişilerin "mülteci statüsü" alamamaları anlamına gelmektedir. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'na göre, bu ülkelere Türkiye'ye kaçanlara, "mülteci" ile aynı kriterleri karşılamaları halinde "şartlı mülteci" statüsü verilebilmektedir. Yalnız veya grup halinde seyahat eden Suriyeliler bu statüye sahip değildir. Suriyeliler yasal olarak bu ülkelerin bir parçası değildir.

3.3.2. Vatandaşlık Verilmesi

Prensip olarak Türkiye'de 5 yıl yaşamış olan, Türk vatandaşları ile evli olan veya "istisnai durum" olarak tanımlanan kriterlerden birini sağlayan yabancılara Türk

vatandaşlığı verilebilmektedir. Ancak Suriyeliler “Geçici koruma” statüsünden dolayı 5 yıllık ikâmet şartını karşılansalar dahi Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 25'inci maddesi uyarınca vatandaşlık başvurusu hakkına sahip değildir. Bu, iç savaş sırasında Türkiye'ye kaçan Suriye vatandaşlarının ancak evlilik veya istisnai durum yoluyla vatandaşlık başvurusunda bulunabilecekleri anlamına gelmektedir. İstisnai durumlar dört farklı kategoride değerlendirilmektedir.

3.3.3. Coğrafi Dağılım

Göç krizinin ilk aşamalarında Suriyeliler için “Geçici Barınma Merkezleri” adı verilen mülteci kamplarının kurulmasına karar verilmiş, bu merkezler Şanlıurfa, Adana, Kilis, Kahramanmaraş, Hatay, Osmaniye, Malatya, Gaziantep'te kurulmuştur. 2021 itibariyle, mülteci kamplarının dışında yaşayan Suriyelilerin %97,6'sı coğrafi olarak Türkiye'nin sınır illerinde ve bazı büyük şehirlerde yoğunlaştığı görülmektedir. İstanbul, 500.000'den fazla kayıtlı Suriyeli ile Türkiye'deki en büyük Suriyeli nüfusa sahip şehirdir. İstanbul'u Gaziantep, Şanlıurfa, Hatay, Adana, Mersin ve Bursa illeri takip etmektedir. Iğdır, Artvin ve Tunceli illeri kayıtlı Suriyeli sayısının en az olduğu illerdir (multecihaklari.org.tr, 2022).

3.3.4. Etnik ve Dilsel Yapı

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin 2019'da yayınladığı Suriye Barometresi raporuna göre; etnik olarak, Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin çoğunluğu Arap kökenli olduğu belirtilmektedir. Ayrıca, Türkmen ve Kürt kökenli Suriyeliler önemli bir azınlığı oluşturmaktadır. Araştırmaya göre, Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin %81'inin anadili Arapça, %16,1'inin anadili Kürtçe ve %13,3'ünün anadili Türkçe'dir.

3.3.5 Eğitim

2016 yılından itibaren Suriyeli çocukların Türk devlet okullarında Türkçe eğitim almalarına karar verilmiştir. Aynı yıl 291 bin çocuğun Arapça derslerine kaydolduğu, 2020'de ise bu sayının 10 bine düştüğü belirtilmektedir. 671 bin Suriyeli çocuğun Türkiye'de eğitim gördüğü belirtilmektedir. 2015 yılında yaklaşık 6 bin olan Suriyeli üniversite öğrenci sayısı 2019–2020 eğitim-öğretim yılında 33 bini aşmıştır.

3.3.6. Demografi

Aralık 2022 itibarıyla Türkiye’de geçici koruma altındaki Suriyelilerin sayısı 3.535.898’dir. Nüfusun %53,5’i erkek, %46,5’i kadınlardan oluşmaktadır. Suriyeli nüfusunun %71,9’unu kadın ve çocuklar oluşturmaktadır. 2019 verilerine göre 450 bin civarında Suriyeli bebek Türkiye’de doğmuştur. İçişleri Bakanlığı verilerine göre şu ana kadar 526.932 kişi Suriye’ye dönmüştür. Türkiye’de geçici koruma statüsü dışında oturma izni olan yaklaşık 100 bin Suriyeli bulunmaktadır. Diğer Suriyelilere kıyasla bu grubun ekonomik durumunun daha iyi olduğu belirtilmektedir.

Türkiye’de bulunan Suriyelilerin yaş ortalaması 21,9’dur. 15–24 yaş arası genç nüfus sayısı 683.383’tür. Ayrıca, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’nın 2019 verilerine göre çalışma izni verilen Suriyeli sayısı 31.185 olarak belirtilmektedir.

3.3.7. Ekonomik Durum

Ticaret Bakanlığı verilerine göre en az bir Suriyeli ortağı olan şirket sayısı Şubat 2019’da 15.159’a yükselmiştir. Kızılay Derneği ve BM Dünya Gıda Programı (WFP) tarafından hazırlanan “Türkiye’deki Mülteciler: Geçim Araştırması Sonuçları 2019” raporuna göre, düzenli bir işi olmayan mültecilerin ayda 1.058 TL, düzenli işi olan mültecilerin ise ayda 1.312 TL aldığı belirtilmektedir. Tarım sektöründe en yüksek aylık maaşın 1332 TL, en düşük ise 756 TL olduğu ifade edilmektedir. ILO verilerine göre Suriyelilerin %97’sinin kayıt dışı çalıştığı, sadece %3’ünün kayıtlı çalıştığı tahmin edilmektedir. Çalışan Suriyeli nüfusun birkaç ilde yoğunlaştığı belirtilmektedir. Buna göre nüfusun yaklaşık %84’ünün İstanbul, Adana, Bursa, Gaziantep, Hatay, Konya ve İzmir’de çalıştığı tahmin edilmektedir.

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın 2019 yılı verilerine göre Türkiye’de çalışma izni bulunan 96.972 yabancıнын 31.185’i Suriyelidir. Tarım ve hayvancılıkta mevsimlik çalışma için çalışma izni gerektirmemektedir. Türk vatandaşı olmayanların yapmalarına izin verilmeyen meslekler, geçici koruma statüsündeki Suriyeliler için de yasaklanmıştır. 2019 yılında Avrupa Birliği tarafından finanse edilen Sosyal Uyum Yardım Programı ile 1 milyon Suriyeliye aylık 120 TL tutarında mali yardım sağlanmaktadır. Ayrıca, yerel yönetimler de Suriyelilere çeşitli sosyal yardımlar

sunmaktadır. AB ve ABD tarafından finanse edilen şartlı eğitim yardımı eğitimlerine devam eden Suriyeli ailelere nakit destekleri sağlanmaktadır.

4. TBMM TUTANAKLARINDA SURIYE GÖÇÜ ve GÖÇMENLER

2012–2022 yılları arasında milletvekillerinin TBMM Genel Kurulu’nda Suriye Göçü ve Göçmenlere ilişkin yapmış oldukları konuşmaların tutanak metinleri esas alınmıştır. Bu kapsamda TBMM’nin ilgili tutanakları inceleme konusu yapılmıştır. Bu kapsamda AK Parti’ye ait 35, CHP’ye ait 62, HDP’ye ait 24, İyi Parti’ye ait 22, MHP’ye ait 32 konuşma tutanağı bulunmaktadır. İçerik analizi yönteminin kullanıldığı bu incelemede Maxqda programı kullanılarak analiz yapılmıştır.

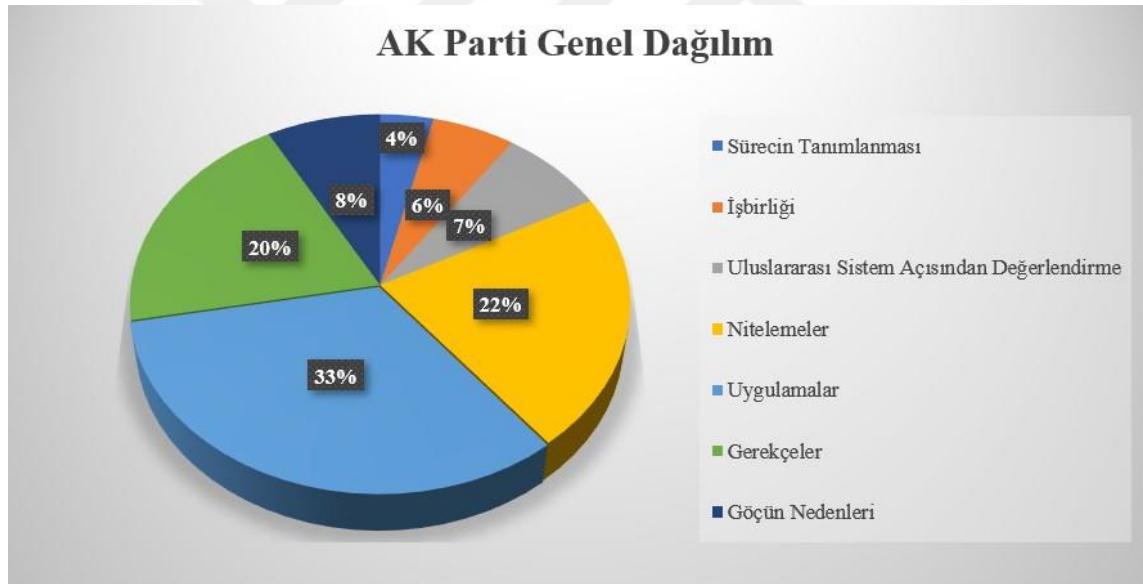
4.1. TBMM’deki Siyasi Partilerin Suriye Göçü ve Göçmenlere İlişkin Yaklaşımlarının Genel Görünümü

Siyasi partilerin göçe ilişkin temel bakış açıları ile göçmenlere dair yaklaşım biçimleri şu şekilde ele alınabilir: Öncelikle savaşa bağlı olarak ortaya çıkan göç dalgalarının nedenleri ve sonuçlarına ilişkin bakış açısı partilerin konuya yaklaşım biçimini özetleyici nitelikteyken, Türkiye tarafından süreç boyunca ortaya konulan politikalar ve çeşitli uygulamalara ilişkin tutumlar da söz konusu bakış açısına dayalı olarak ortaya çıkıp çeşitlenmektedir. Bununla birlikte söz konusu zaman aralığı içinde siyasi partilerin bu konuyu Meclis çatısı altında eleştiri, yorum, değerlendirme veya başka bir biçim altında dile getirme sayıları ile kitlelerinin konuya ilişkin yaklaşımları arasında bir ilişki öngörülebilir. Örneğin iktidar partisi bölgeye ilişkin politikalar üretirken bunların meşruiyeti için göçü ve göçmenleri daha yoğun olarak dile getirmekte, muhalefette yer alan partiler ise farklı değinilere sahip olmakla birlikte konuyu daha ziyade bir hükümet eleştirisi olarak öne çıkarmaktadır.

AK Partili milletvekilleri Suriye göçü ve göçmenleri konusunu toplam 186 değini ile dile getirmişler ve bunların %33’üne karşılık gelen 61’inde yapılan uygulamalardan söz etmişlerdir. Diğer partilerin aksine AK Parti, Suriye politikasının olumlu yönlerine odaklanarak bu süreç içerisinde göçmenlere yönelik gerçekleştirilen uygulamaları öne çıkarmıştır. Bununla birlikte göçün ve göç politikasının meşruiyetini sağlamaya yönelik olarak nitelemelerde AK Partili milletvekillerinin vurguları ikinci sırada yer almaktadır. Yapılan değinilerin %22’sini oluşturan 41’i gerekçeler hakkındadır. Aşağıda ele alındığı üzere bu nitelemelerde Suriyeli göçmenler kardeş, misafir veya muhacir gibi kavramlar aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Böylece uygulanan politikanın dini bir hassasiyet yanı

sıra manevi yönden olumlu bir etki uyandırmasına yönelinmiş gibi görünmektedir. AK Partili milletvekillerinin yaptıkları konuşmalardaki en yoğun üçün değini ise yine uygulanan politikaların meşruiyeti ile ilgili olan gerekçelerle ilgilidir. Yapılan değinilerin %20'sini oluşturan 37'i gerekçeler hakkındadır. Bunlarda özellikle Türkiye ve Suriye'nin komşu ülkeler olması, buna bağlı olarak iki ülkenin vatandaşları arasında akrabalık bağlarının mevcudiyeti ve ortak dini ve manevi değerlerin paylaşılması gibi durumlar söz konusu gerekçelerin ağırlığını oluşturmaktadır. AK Parti temsilcilerinin yaptıkları konuşmalarda üzerinde durdukları diğer konular, bu üç konuya nazaran daha az yoğunluğa sahiptir. Bunlardan göçün nedenlerine dair 15 değini toplam değinilerin %8'ini oluşturmakta, uluslararası sistem açısından 14 değerlendirme toplam değinilerin %7'sini oluşturmakta, iş birliği hakkındaki 11 değini toplamın %6'sını oluşturmakta ve sürecin tamamlanmasına dair 7 değini de toplam değinilerin %4'ünü oluşturmaktadır.

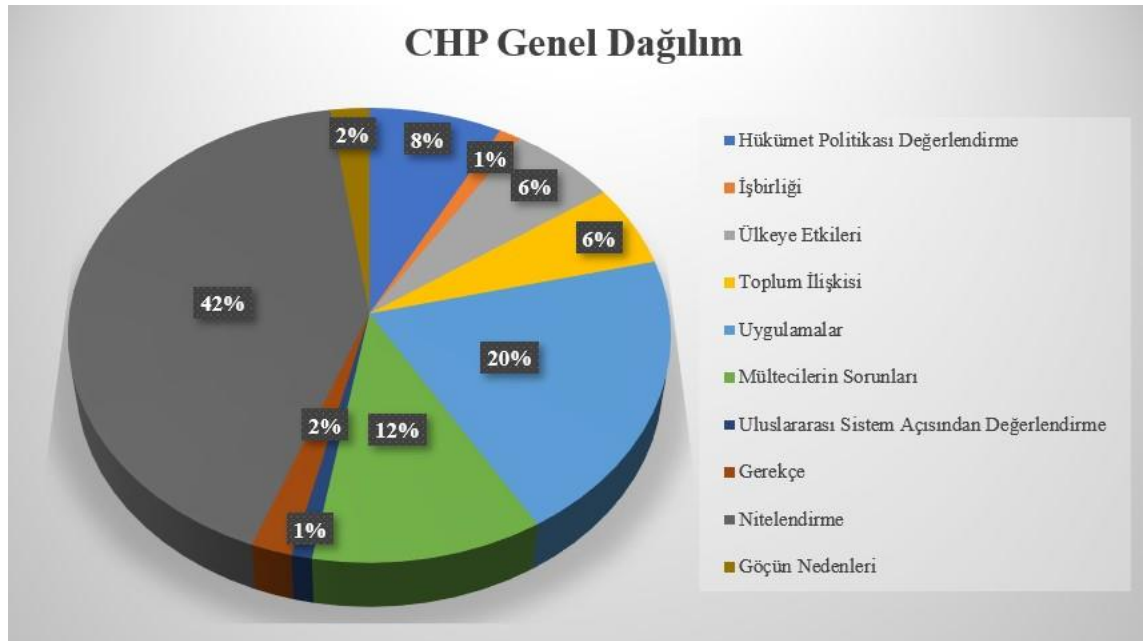
Grafik 1: AK Parti Genel Dağılım

CHP'li milletvekilleri Suriye göçü ve göçmenleri konusunu toplam 396 değini ile dile getirmişlerdir. Bunlar içerisinde Suriyeli göçmenlere ilişkin 166 nitelendirme, toplam değinilerin %42'sine karşılık gelmektedir. Nitelendirmelerden sonra en çok üzerinde durulan konu 80 kez dile getirilmiş uygulamalar olup bunlar toplam değinilerin %20'sidir. Üzerinde en çok durulan üçüncü konu olan göçmenlerin sorunları meselesi de CHP'li milletvekillerince yapılan konuşmaların 45'inde dile getirilmiş olup toplam değinilerin %12'sini oluşturmaktadır. Diğerlerine baktığımızda 31 defa değinilen

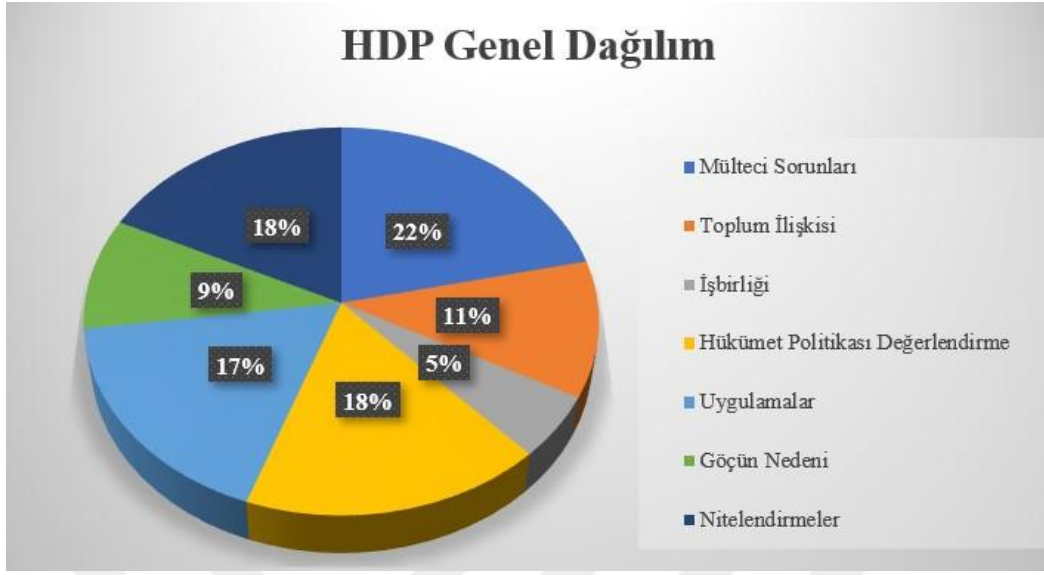
hükümet politikalarına dair değerlendirmeler toplamın %8'ni, 25 defa değinilen göçün Türkiye'ye etkileri toplamın %6'sını, 23 defa dile getirilen toplum ile göçmenlerin ilişkisi toplamın yaklaşık %6'sını, göçün nedenlerine dair 9 değini toplamın %2'sini, göçün gerekçeleri hakkındaki 8 değini toplamın yaklaşık %2'sini, işbirliğine dair 5 değini toplamın yaklaşık %1'ini ve son olarak uluslararası sistem açısından göçün değerlendirilmesine yönelik 4 vurgu da toplamın yaklaşık %1'ini oluşturmaktadır.

Grafik 2: CHP Genel Dağılım

HDP'li milletvekilleri Suriye göçü ve göçmenleri konusunu toplam 247 değini ile dile getirmişlerdir. Bunların %22'lik en geniş dilimini 53 değini ile mültecilerin sorunları kaplamıştır. Sonrasında Suriyeli göçmenlere dair 44 nitelendirme, toplam değinilerin %18'ini oluştururken hükümet politikalarının eleştirilmesi ve gerçekleştirilen uygulamalara dair 43'er değiniş de toplam değinilerin yaklaşık %18'ini oluşturmuştur. Diğerleri ise şöyledir: Toplum ile Suriyeli göçmenlerin ilişkisine dair 28 değini, toplamın %11'ini, göçün nedeni hakkındaki 23 değini toplamın %9'unu, iş birliği hakkındaki 13 değini de toplamın %5'ini oluşturmuştur.

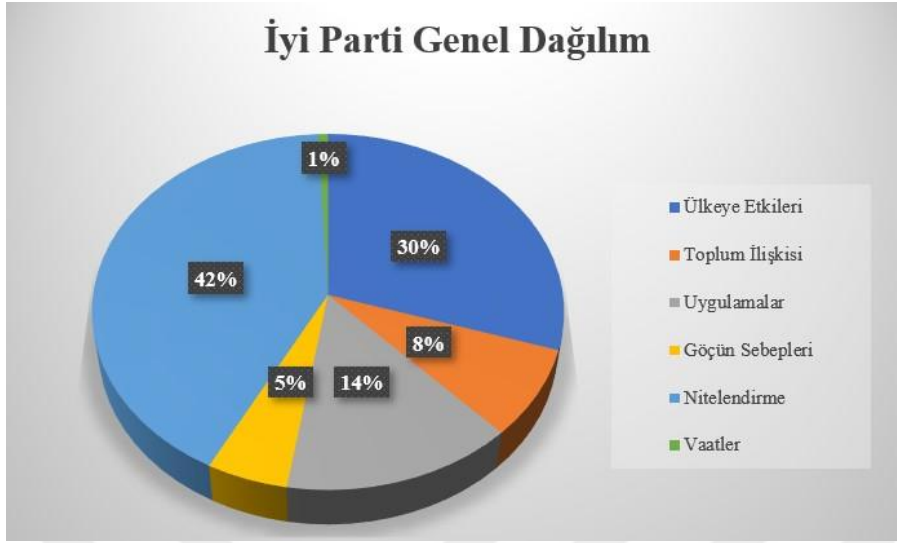
Grafik 3: HDP Genel Dağılım

İYİ Partili milletvekilleri Suriye göçü ve göçmenleri konusunu toplam 137 değini ile dile getirmişlerdir. Bunların büyük kısmını oluşturan 53 değini Suriyeli göçmenlerin nitelendirilmesi ile ilişkilidir ki toplam değinilerin %42'sine karşılık gelir. Buna izafi olarak yakın sayılabilecek 41 değini ise göçün Türkiye'ye etkileri ile ilişkilidir ki o da toplamın %30'una karşılık gelir.

Bununla birlikte görece daha az değinilmiş olan uygulamalara 20 kez değinilmiştir ki bu toplam değinilerin %14'ünü, toplum ilişkisine dair 11 değini toplamın %8'ini, göçün sebepleri hakkındaki 7 değini toplamın %5'ini ve vaatlerle ilgili 1 değini de toplamın yaklaşık %1'ini oluşturmaktadır.

Grafik 4: İYİ Parti Genel Dağılım

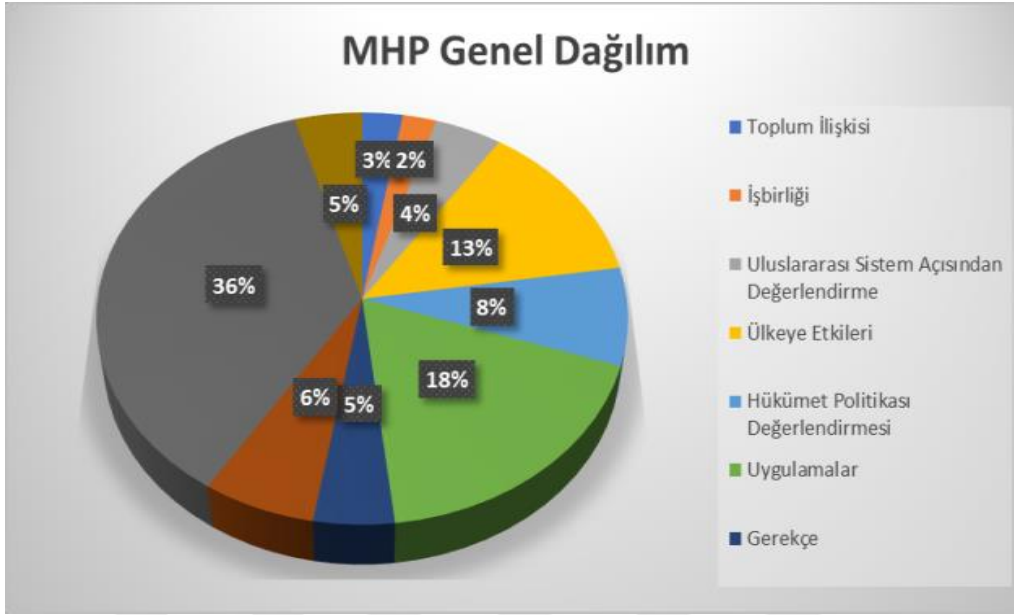

Son olarak MHP'li milletvekilleri ise Suriye göçü ve göçmenleri konusunu toplam 222 değini ile dile getirmişlerdir. Bunların en yoğunu 81 defa gerçekleşen çeşitli nitelendirmelerle ilgilidir ki bu, toplamın %36'sına karşılık gelir. Bunun yaklaşık yarısına tekabül eden 40 değini ile gerçekleştirilen uygulamalar toplam değınilerin %18'ini oluşturmaktadır. Üçüncü sırada yer alan göçün Türkiye'ye etkileri hakkındaki vurgulamalar ise 29 kez gerçekleştirilmiş olup toplamın %23'üne karşılık gelir.

Diğer değıniler bunlara nazaran daha azdır. Onları şöyle sıralayabiliriz:

Hükümetin göçmen politikasının değerlendirilmesine dair 17 değini toplam değınilerin %8'ini oluşturmakta, göçün nedenlerine dair 14 değini toplamın %6'sını, göçün gerekçesi ve uluslararası sistem açısından değerlendirilmesi ve istatistiğe dair 10'ar değini toplamın %4'erlik kısmını oluşturmaktadır.

Grafik 5: MHP Genel Dağılım

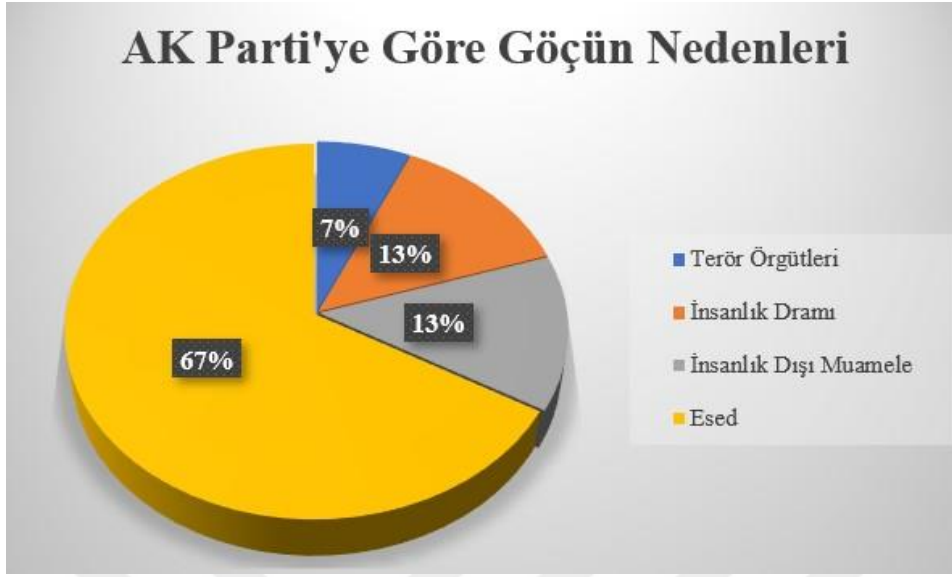
4.2. TBMM'deki Siyasi Partilerin Suriye Göçünün Nedenleri Üzerine Değerlendirmeleri

Suriye'de yaşanan iç karışıklığa bağlı olarak ortaya çıkan göç dalgalarına bakış açısına ilişkin olarak farklı değerlendirme ve anlayış biçimleri belirmiştir. Bu farklılığı, göçe yol açan öne çıkan nedenler ile diğer nedenler arasında bir ayırım yaparak anlamak mümkünse de genel olarak siyasi tutumlara göre değerlendirilme biçimine göre ortaya çıkmaktadır.

Suriye'den Türkiye'ye yönelen göç dalgaları hakkında TBMM çatısı altında alınan sözlerdeki ifadeler değerlendirildiğinde en genel anlamda üzerinde durulan ana nedenler şunlardır: Siyasi iktidarın Suriye konusunda izlemiş olduğu yanlış politikalar, Suriye'de ortaya çıkan savaşın yarattığı karışıklığa bağlı olarak ortaya çıkan maddi ve manevi zorluklar ile bölgede siyasi otorite kaybının yarattığı terör sorunu başta olmak üzere diğer sorunlar.

Diğer taraftan siyasi partilerin temsilcilerinin beyanlarına bakıldığında ise bazı farklılıklar gözlemlenir.

Grafik 6 : AK Parti'ye Göre Göçün Nedenleri

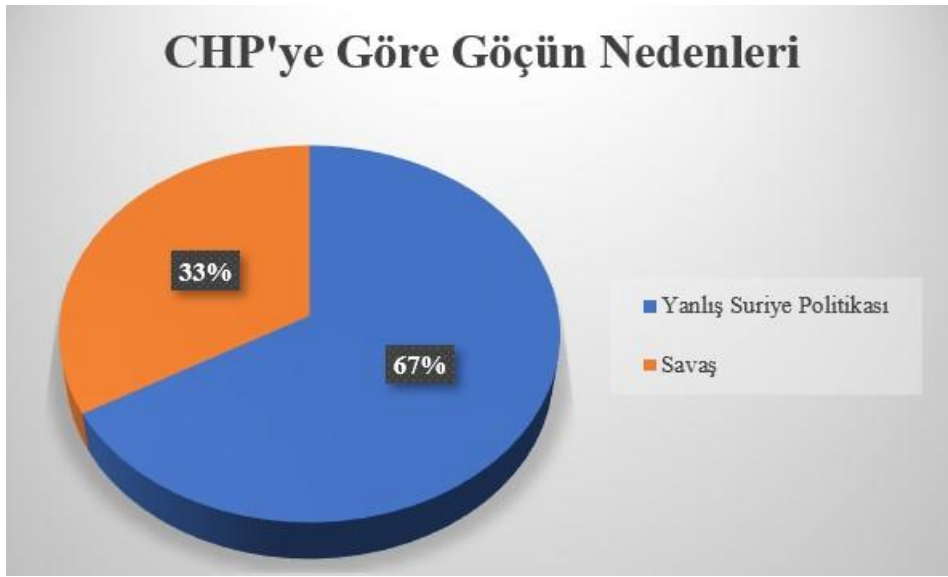

AK Parti temsilcilerinin göçün nedenlerine ilişkin 15 adet değinilerinin bulunduğu görülür. Bunların 10 adeti Suriye Devlet Başkanı Beşer Esad, 2 adedi insanlık dışı muamele, 2 adedi insanlık dramı ve bir adedi de terör örgütleri olarak ifade edilmiştir. Göçün nedenlerine ilişkin AK Partili konuşmacıların 15 değinisinin büyük çoğunluğu Suriye Devlet Başkanı Beşer Esad'ı işaret etmektedir. Göçün nedenleri hakkındaki açıklamaların %67'sinde Esad'den söz edilmesi, soruna ilişkin siyasi tutumda da yönlendirici olmakta ve böylece Suriye'de gerçekleşebilecek bir yönetim değişiminin sorunun çözümü için gereği de örtük biçimde ima edilmiş olmaktadır. Diğer taraftan göçün nedenlerine ilişkin en çok değininin işaret ettiği insanlık dışı muamele ve insanlık dramı da %13'lük bir dilime karşılık gelmektedirler. İnsanlık dışı muamele, belirli bir düzeyde öznellik içerse de temel insan hak ve özgürlükleri ile insanlık haysiyetinin çığnenmesine ilişkin bir algıyı akla getirmektedir. Bu yönden insanlık dışı muamelenin maddi yönleri olabileceği gibi manevi yönlerini de mevcut görünmektedir. Aynı yüzdeye sahip bir dilim olan insanlık dramı ise özellikle savaşın maddi sonuçlarına dayanır görünmektedir. Nihayetinde savaşın ve ülke için çatışmaların neticesinde köy, kasaba ve şehirlerin tahrip edilmesi, temel ihtiyaçlara erişimde ciddi aksaklıklara yol açmaktadır. Son olarak göçün nedenlerinden birisi olarak terör örgütlerinin görüldüğü konuşma yüzdesi %7'dir. Devlet otoritesinin ortadan kalkması yansı sıra bölgede menfaati bulunan devletlerin istihbarat örgütlerinin de katkısına bağlı olabilecek bir

örgütsel çeşitlenme mümkündür. Sivil halkın asker olma ve silahlanma eğilimi olmadığı ölçüde böyle bir nedene bağlı olarak göç etmesi bir etken olarak görülebilmektedir.

Cumhuriyet Halk Partisi temsilcilerinin TBMM çatısı altında toplam 9 adet konuşmada Suriye’den Türkiye’ye göçün nedenlerine değindikleri görülmektedir. Bu değinilerin çoğunluğunu oluşturan 6’sında göçün nedeni olarak Türkiye’nin yürüttüğü Suriye politikasının yanlışlığı vurgulanırken, 3 adedinde göçün nedeni olarak savaşın mevcudiyeti zikredilmektedir.

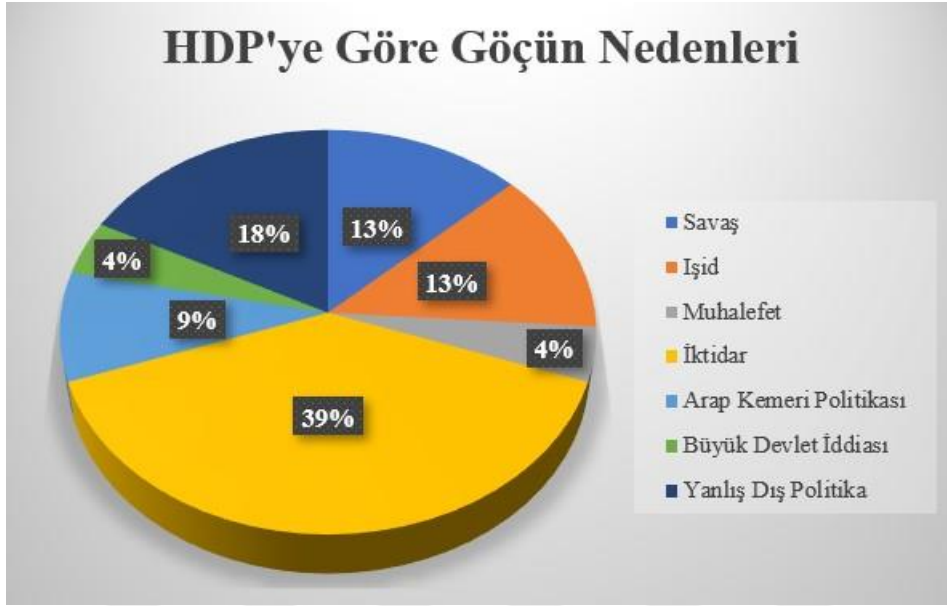
Grafik 7: CHP’ye Göre Göçün Nedenleri

Göçün nedenleri hakkındaki yanlış Suriye politikasına dair %67’lik vurgu, doğrudan bir içeriğe sahip değilse de CHP’nin muhalif pozisyonuyla örtüşen birçok genel değerlendirmeyi içermeye müsaittir. Aynı şekilde göçün nedeni olarak savaşın görülmesindeki %33’lük dilim de savaşın yol açtığı maddi ve manevi kayıplar ile temel insani gereksinimler hakkındaki sorunlar, can güvenliği ve sağlık gibi gerekçeleri de kapsayıcı genel bir niteliktedir.

HDP’li milletvekillerinin yaptığı konuşmaların 23’ünde göçün nedenlerine ilişkin değinilere yer verilirken bunlarda diğer partilere nazaran bir çeşitlilik bulunduğu dikkat çekmektedir.

Grafik 8: HDP'ye Göre Göçün Nedenleri

HDP'li konuşmacıların göçün nedenleri hakkındaki değerlendirmelerinde yedi farklı etkene vurgu yapılması söz konusudur. Bunların en belirginini olan siyasi iktidar ile ilgili 9 değerini, yanlış dış politika yapılmasına dair 4 değerini ile Türkiye'nin büyük devlet iddiasının vurgulandığı 1 değerini ile yaklaşık %61'lik dilim siyasi iktidarı işaret etmektedir. Siyasi iktidarın neden olarak vurgulandığı %39'luk dilim büyük ölçüde göçün nedeni ile ilgili sorunda Türkiye'nin yönetimini öne çıkarırken, ikinci en büyük dilim olan %18'lik dilimde yanlış politika ile yine yönetimin uygulamaları göçe sebep sayılmakta ve son olarak da %4'lük büyük devlet iddiası ile siyasi iktidarın bölgede olumsuz yöndeki etkinliği ima edilmiş olmaktadır.

Bununla birlikte HDP'li milletvekillerinin konuşmalarında göçün nedeni olarak savaşa ilişkin değerini ile yine bunun bir sonucu olarak değerlendirilebilecek DAESH örgütünün de %13'lük bir dilimde yer aldıkları görülmektedir.

Son olarak Arap Kemerli politikası göçün nedeni olarak %9'luk bir dilimde görülürken muhalefetin tutumu da %4'te yer almaktadır.

Suriye'den Türkiye'ye yönelik göçün nedenleriyle ilgili olarak İYİ Partili milletvekilleri toplam 7 değerinde bulunmuşlardır.

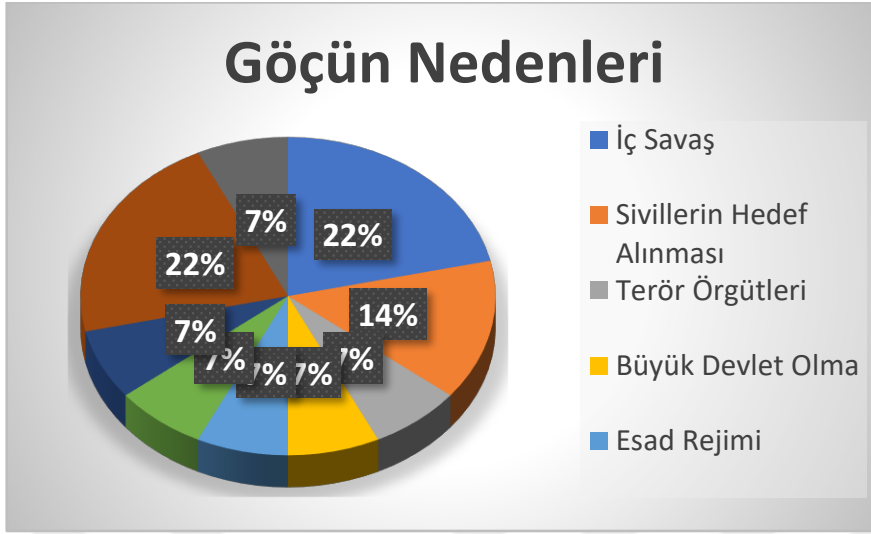
Grafik 9: İYİ Parti'ye Göre Göçün Nedenleri

İYİ Parti'ye göre göçün nedeni hakkındaki en yoğun vurgu yanlış Suriye politikasının izlendiğine dair %43'lük dilimde yer aldı. Diğer taraftan diğer partilerde de vurgulanan savaş ve iç savaş durumlarına dair %14'lük değerlerin yanı sıra diğer partilerden farklı olarak İyi Partili milletvekilleri göçün nedenlerine dair %14'lük dış odakların etkisini ve aynı oranda duygusal sebepleri de vurguladılar.

Göçün nedenlerine dair bakış açılarında bir çeşitlilik gözlemlenen bir diğer parti ise MHP'dir. MHP'li milletvekillerinin toplam 14 beyanında işaret edilen göçün nedenlerinde öne çıkan iç savaş durumu ve yanlış Suriye politikasının izlendiği görüşüdür. Her iki nedende %22'lik dilimde yer alırken sivillerin hedef alınması %14; terör örgütleri, büyük devlet olma düşüncesi, Esad yönetimi, hükümet, savaş ve Suriye'nin iç politikası gibi.

Grafik 10: MHP'ye Göre Göçün Nedenleri

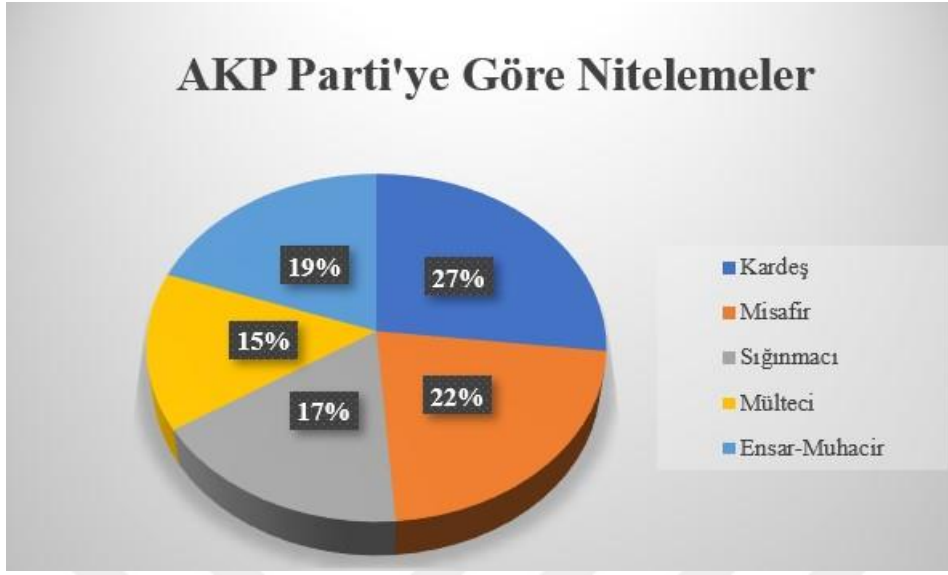
Göçün nedenlerine dair bakış açılarında bir çeşitlilik gözlemlenen bir diğer parti ise MHP'dir. MHP'li milletvekillerinin göçün nedenlerine yönelik işaret ettikleri toplam 14 beyanında öne çıkan iç savaş durumu ve yanlış Suriye politikasının izlendiği görüşüdür. Her iki nedende %22'lik dilimde yer alırken sivillerin hedef alınması %14; terör örgütleri, büyük devlet olma düşüncesi, Esad yönetimi, hükümet, savaş ve Suriye'nin iç politikası gibi nedenlerse %7'lik dilimlerde yer almıştır.

4.3. TBMM'deki Siyasi Partilerde Suriyeli Göçmenlerin Nitelenme Şekilleri

TBMM çatısı altında yapılan değerlendirmelerde en önemli konu başlıklarından birisini Suriyeli göçmenlere yönelik kullanılan ifadeler oluşturmaktadır. Suriyeli göçmenlere yönelik nitelendirmelerini genel olarak siyasi partilerin amaçları ile veya programları ile bütünlük oluşturacak biçimde değerlendirmek mümkündür. Burada bu amacın dışında hangi partinin ne tür bir nitelendirmeye başvurduğu konusu dikkate alınarak yapılan nitelendirmeler ve bunların genel içindeki paylarına odaklanılmıştır.

AK Partili milletvekilleri Suriyeli göçmenler hakkındaki konuşmalarında 41 defa nitelendirmeye başvurmuşlardır.

Grafik 11: AK Parti'ye Göre Nitelemeler

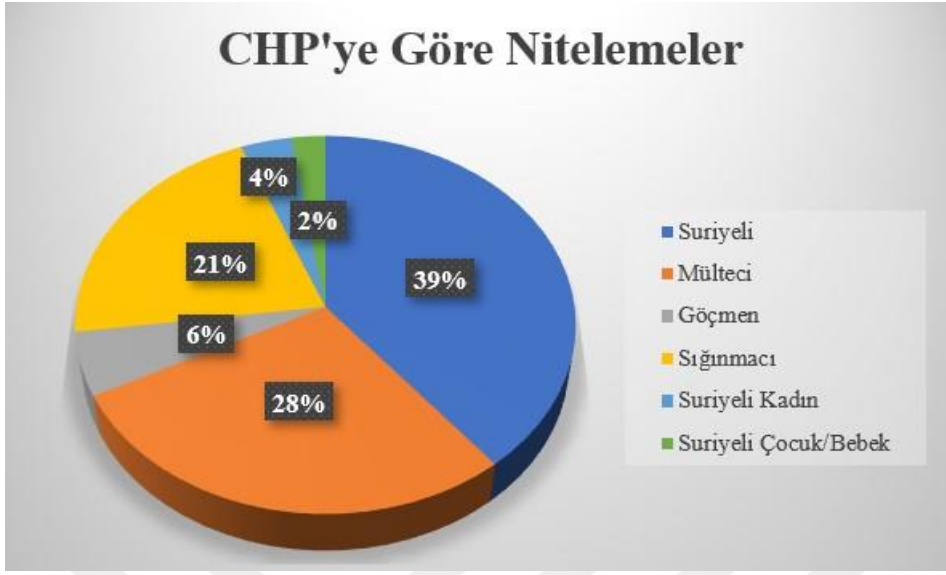

Bu nitelemelerinde göze çarpan bir durum AK Partililerin gerçekleştirilen politikaları meşrulaştırmaya yönelik söylemlerle ilişkilendirilebilecek bir dil kullandıklarıdır. Nitekim yapılan nitelemelerin 11'inde kardeş ifadesi başvurulmuştur ki bu toplam nitelemelerin %27'sidir. Benzer bir söylem biçimine uyularak yapılan misafir nitelemesi de 9 defa kullanılmıştır ki bu da toplam nitelemelerin %22'sine karşılık gelmektedir.

Yine AK Partinin genel söylemi ile uyumlu bir biçimde göçmenlerin dini bir gönderme ile muhacir olarak nitelendikleri de görülür. Muhacir nitelemesi AK Partili milletvekilleriince 8 defa kullanılmıştır. Bu onun toplamın %19'u olduğu anlamına gelmektedir. Ayrıca göçmenlerin sığınmacı diye 7 defa nitelenmesi toplamın %17'sine ve mülteci olarak 6 defa nitelenmesi ise toplamın %15'ine karşılık gelmektedir.

Buna karşı CHP'li milletvekillerinin konuşmalarında Suriye göçmenlerle ilgili 166 nitelemeden çıkarılabilecek en genel sonuç daha hukuki terimlerin kullanıldığıdır.

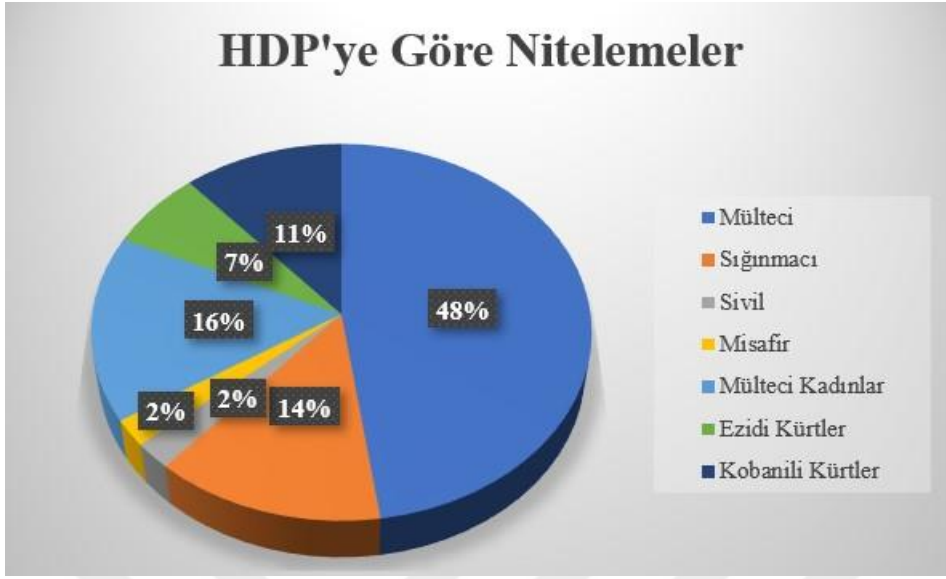
Grafik 12: CHP'ye Göre Nitelemeler

Nitekim CHP temsilcilerinin yaptıkları konuşmalarda 65 kez kullanılmak suretiyle en çok başvurdukları niteleme biçimi Suriyeli olmuştur ve bu toplam nitelemelerin %39'una karşılık gelmektedir. Bununla birlikte uluslararası bir hukuki statüye karşılık gelen mülteci nitelemesi 47 kez kullanılmış olup toplamın %28'ine karşılık gelmektedir. Yine benzer biçimde hukuki bir statüye karşılık gelen sığınmacı nitelemesi de 35 kez kullanılmış olup toplamın %21'ine karşılık gelmektedir. Ayrıca bunlara nazaran daha az başvurulan nitelemeler olarak göçmen 9 kez kullanılmış olup toplam nitelemelerin %6'sını, Suriyeli kadın nitelemesi 6 defa kullanılmış olup toplamın %4'ünü, benzer şekilde Suriyeli bebek de 4 defa kullanılarak toplamın %2'sini oluşturmaktadır.

HDP'li milletvekillerinin konuşmalarına bakıldığında söz konusu iki partinin dini ve hukuki vurgularının yanına etnik değinilerin de yer aldığı görülmektedir.

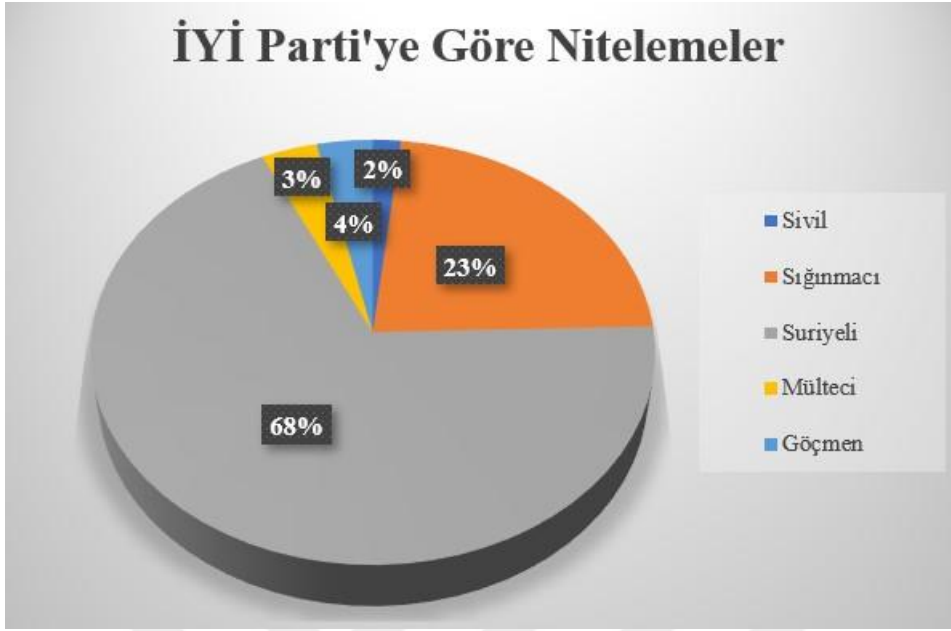
Grafik 13: HDP'ye Göre Nitelemeler

Ancak HDP'li konuşmacıların Suriyeli göçmenleri nitelemelerinde büyük çoğunluk 21 defa kullanılan mülteci nitelemesindedir ki bu toplam nitelemelerin %48'ini oluşturmaktadır. Buna nazaran diğer nitelemeler birbirine daha yakın oranlara sahiptir. Mülteci kadınlar nitelemesi 7 def kullanılmış olup toplam nitelemelerin %16'sını oluşturmaktayken 6 defa başvuru yapılan sığınmacı nitelemesi toplamın %14'ünü, 5 defa başvuru yapılan Kobanili Kürtler nitelemesi toplamın %11'ini, 3 defa başvuru yapılan Ezidi Kürtler toplamın %7'sini, birer defa başvuru yapılan sivil ve misafir ifadeleri ise toplam nitelemelerin her birisi de yaklaşık %2'sini oluşturmaktadır.

İYİ Partili milletvekillerinin konuşmalarında Suriyeli göçmenleri nitelemelerine bakıldığında ise ağırlıklı olarak Suriyeli ifadesine başvurulduğu görülmektedir. Toplamda 57 defa Suriyeli göçmenlerle ilgili bir niteleme yapan İYİ Partili milletvekilleri bunda 39 defa Suriyeli nitelemesini kullanmıştır ki bu toplamın %68'ine karşılık gelmektedir.

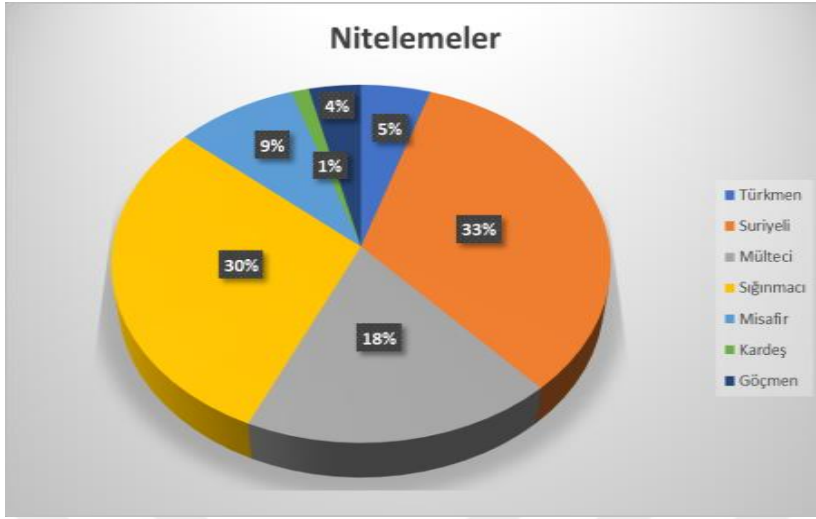
Grafik 14: İYİ Parti'ye Göre Nitelemeler

Bu nitelemenin 1/3'ü olan 13 kez de sığınmacı nitelemesi kullanılmıştır ki bu da toplamın %23'üne karşılık gelir. Ayrıca ikişer kez başvuru mülteci ve göçmen gibi hukuki statüye ilişkin nitelemeler toplam nitelemelerin %4'ünü oluştururken 1 kez başvuru sivil ifadesi de toplamın %3'ünü oluşturmaktadır.

MHP'li milletvekilleri ise konuşmalarında 81 defa Suriyeli göçmenleri nitelendirmişlerdir.

Grafik 15: MHP'ye Göre Nitelemeler

MHP temsilcilerince yapılan bu nitelemelerden özellikle öne çıkanlar Suriyeli ve sığınmacı ifadeleridir. İlki 27 kez kullanılmış olup toplam nitelemelerin %33'ünü oluşturmaktayken ikincisi 24 kez kullanılmış olup toplamın %30'una karşılık gelmektedir. Bunlar yanı sıra mülteci nitelemesine de 15 kez başvurulmuştur ki bu da toplam nitelemelerin %18'ini oluşturur. Ayrıca 7 kez başvurulmuş misafir nitelemesi toplamın %9'unu, 4 defa başvurulmuş Türkmen nitelemesi toplamın %5'ini, 3 defa başvurulmuş göçmen ifadesi toplamın %4'ünü ve 1 defa başvurulmuş kardeş ifadesi de toplamın yaklaşık %1'ini oluşturmaktadır.

4.4. TBMM'deki Siyasi Partilerin Suriye Göçünün Yönetimine İlişkin Değerlendirmeleri

Bu bölümde TBMM'de grubu bulunan parti milletvekillerinin uygulamalara ilişkin destek ve eleştirilerine yer verilmiştir.

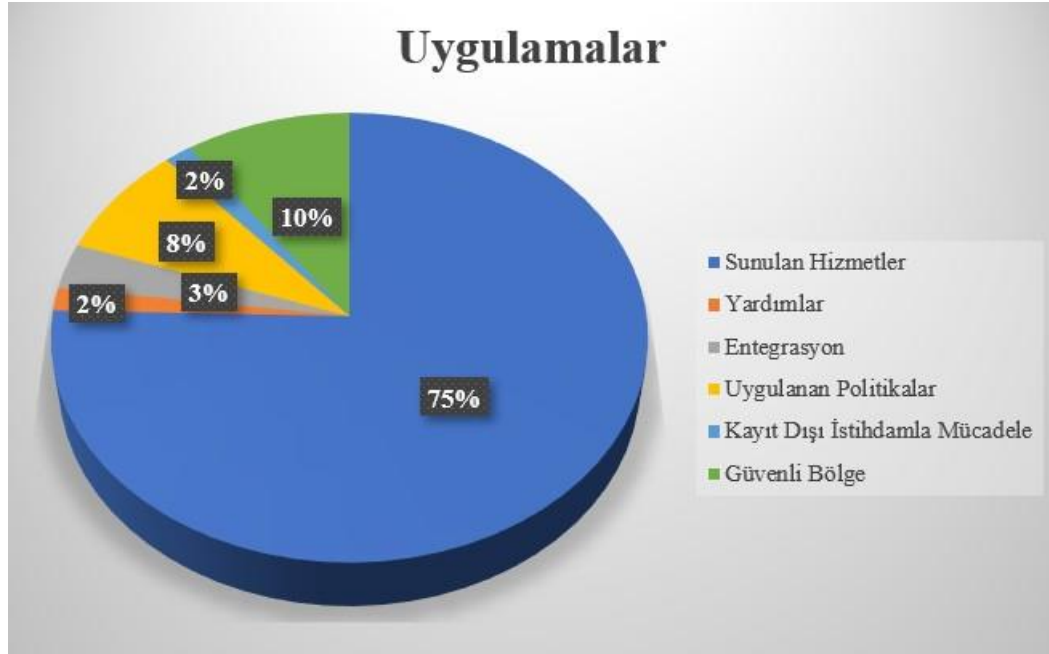
4.4.1. Uygulamalar

Suriyeli göçmenlere ilişkin yapılan uygulamalarla ilgili Meclis tutanaklarına yansıyan farklı bakış açılarından söz etmek mümkündür. Bunların da en temel düzeyde en azından uygulamaları olumlu görmek ve olumsuz görmek şeklinde bir ayrım konulabileceği söylenebilir. Bunu açık kılmak üzere iktidar partisinin konuyu ele alış biçiminde başlayarak değerlendirmek uygundur.

AK Parti'nin gerçekleştirdiği uygulamalar milletvekillerce olumlu bir biçimde değerlendirilirken eleştirilere de konu olmuştur. Suriyeli göçmenlere dair uygulamalarda farklı partiler farklı türden eleştiriler getirmişlerdir. Ancak bunlar genellendiğinde özellikle öne çıkan şu üç olumsuz eleştiriden söz edilebilir: Birincisi, Suriyeli göçmenlere yönelik hazineден yapılan yardımlar ile ortaya çıkan ekonomik kaynakların göçmenlere aktarılması eleştirisidir. Bu eleştiri, uygulamalara dair eleştiri ortaya koyan dört siyasi partiden HDP haricinde tamamında gözlemlenmektedir. İkincisi, Suriyeli göçmenlere Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı verilmesi hakkındadır. Bu uygulama, özellikle Türkiye'nin demografik yapısını ve siyasi oy dağılımını etkileme gücü nedeniyle eleştiri konusu yapılmış gibi görünmektedir. Üçüncü olarak gelen göçmenlere ilişkin kayıtların yeterli olmaması hakkındadır. Tüm muhalefet partilerinin ortak bir biçimde dile getirdikleri bu eleştiri, muhtemelen farklı gerekçelere sahip olsa da kayıtlara dair yetersizlik hakkında olmak bakımından birdir.

AK Partili milletvekillerinin Suriye politikası yanı sıra Suriyeli göçmenlere ilişkin değerlendirmelerinde üzerinde en çok durdukları noktalardan birisi yapılan uygulamalardır. Nitekim toplamda 61 defa bu konuya değinmişlerdir.

Grafik 16: AK Parti'ye Göre Uygulamaların Değerlendirilmesi

CHP’li milletvekilleri ise toplamda 80 kez Suriyeli göçmenlerle ilgili gerçekleştirilen uygulamalara değinmişlerdir. Bu değinileri özellikle kaynakların Suriyelilere aktarılması ve vatandaşlık gibi konularla ilgili olarak AK Parti’nin eleştirisi üzerinden yürütülmüştür. Bu anlamda hükümetlerin Suriye politikasına eleştirel yaklaşan CHP’li milletvekilleri maddi kaynakların göçmenlere aktarılmasına dair 16 değinide bulunmuşlardır ki bu toplam değinilerin %20’sine karşılık gelir. Suriyelilere vatandaşlık verilmesine dair 15 değin ise toplam değinilerin %19’unu oluştururken yapılan uygulamalara dair 14 defa yapılan genel eleştiri toplamın %18’ini, kayıtların yetersiz olduğuna ilişkin 10 değini toplamın %13’ünü, çeşitli 9 öneriler toplamın %11’ini, hizmet yetersizliği ve kamp konumuna dair altışar eleştirinin her biri toplamın %7’si ve entegrasyona dair 4 değini de toplam değinilerin %5’ini oluşturmuştur.

Grafik 17: CHP’ye Göre Uygulamaların Değerlendirilmesi

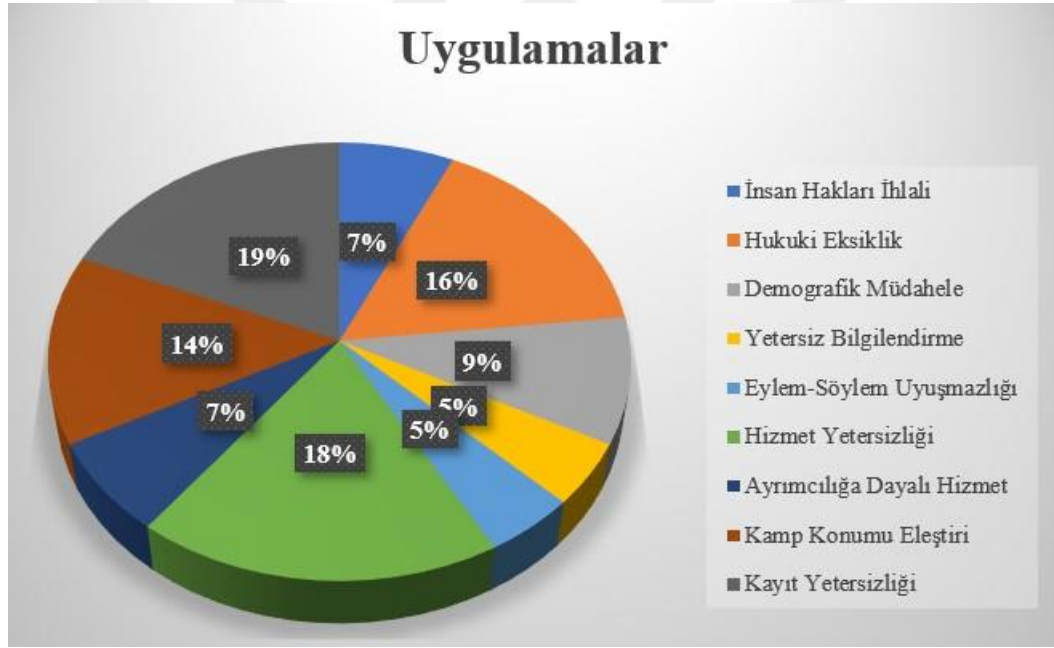

CHP’li konuşmacılara benzer şekilde HDP’li milletvekillerinin de genelde yaptıkları konuşmalarda takip edilen politikaya uygun yürütülen uygulamaları eleştirdikleri görülmektedir. Toplam 43 kez konuya değinen HDP’li konuşmacıların ifadelerinde özellikle kayıtlara ilişkin yetersizliklerle sunulan hizmetlerin ihtiyaçları karşılamadığına dair eleştiriler öne çıkmaktadır. Bu değinilerin öne en fazla çıkanları

8'er defa vurgulanan hizmet yetersizliği ve kayıt yetersizliği konulardır ki toplamda her biri değerlerin yaklaşık %19'unu oluşturmaktadır. Sonrasındaysa söz konusu uygulamalarda gözlemlenen hukuki eksikliklere dair 7 değini vardır ki toplam değerlerin %16'sını oluşturmaktadır.

Kamp konumuna ilişkin 6 eleştiri ise uygulamalara yönelik toplam değerlerin %14'ünü, insan hakları ihlali ve hizmet eksikliğine dair üçer eleştiri ise toplamın %7'sini, yetersiz bilgilendirme ve eylem-söylem uyumsuzluğu hakkındaki ikişer değini ise toplam değerlerin %5'ini oluşturmaktadır.

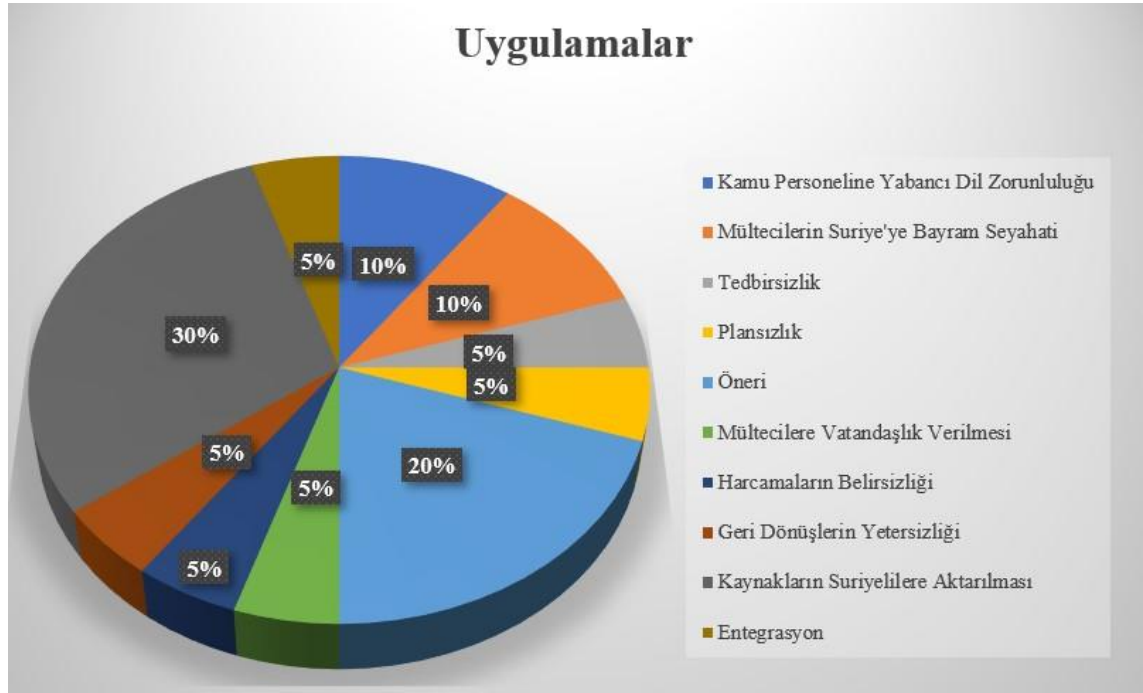
Grafik 18: HDP'ye Göre Uygulamaların Değerlendirilmesi

İYİ Partili milletvekilleri ise konuyla ilgili toplam 20 değerinde bulunmuşlardır. Genel olarak eleştirel bir tutumun gözlemlendiği konuşmalarda İYİ Partili milletvekilleri, özellikle kaynakların Suriyelilere aktarılması konusu üzerinde durdukları gibi önerilerde de bulunmuşlardır. İYİ Partili milletvekillerinin konuşmalarında uygulamalarla ilgili ortaya koydukları en yoğun eleştiri 6 defa dile getirilen ekonomik kaynakların Suriyelilere aktarılması olmuştur ki bu, toplam değerlerin %30'una karşılık gelir.

Bununla birlikte 4 kez dile getirilen önerileri toplam değinilerin %20'sine, göçmenlerin bayram için memleketlerine gitmeleri ve bölgede görev yapan kamu personelinin yabancı dil sorunu ikişer defa dile getirilmiş olup her biri toplamda %10'a karşılık gelmekte; tedbirsizlik, plansızlık, göçmenlere vatandaşlık verilmesi, harcamaların belirsizliği, geri dönüşlerin yetersizliği ve entegrasyon eleştirileri de birer defa dile getirilmişlerdir ki her biri toplamda %5'lik bir dilime sahiptir.

Grafik 19: İyi Parti'ye Göre Uygulamaların Değerlendirilmesi

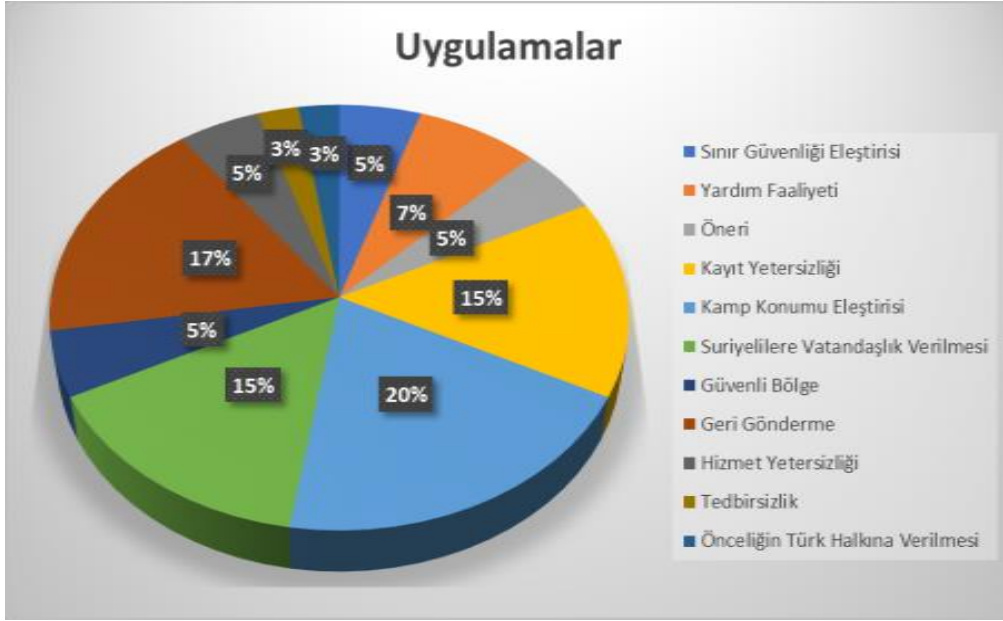

MHP milletvekilleri toplam Suriyeli göçmenlerle ilgili uygulamalara toplam 43 kez değinmişlerdir. Kurulan kampların konumları ile kayıt yetersizlikleri ve Suriyeli göçmenlerin ülkelerine geri gönderilmeleri gibi konuları gündemlerine alarak yapılan uygulamalara olumsuz eleştiriler getirmişlerdir. Büyük bir kısmı olumsuz eleştirilerden oluşan bu değinilerde en çok üzerinde durularak eleştirilen ve 8 defa dile getirilen kamp konumu olmuştur ki toplam değinilerin %20'sini bu oluşturmaktadır. Sonrasında Suriyeli göçmenlerin ülkelerine geri gönderilmesi uygulaması 7 kez dile getirilmiş olup değinilerin toplamının %17'sini oluşturmaktadır. Kayıtların yetersizliği ve Suriyeli göçmenlere T.C. vatandaşlığının verilmesi konusu da altışar kez dile getirilmiş olup

toplam değinilerin %15'ini oluşturmakta, çeşitli konularla ilgili 3 yardım faaliyeti ise toplamın yaklaşık %7'sini oluşturmaktadır.

Sınır güvenliği, öneriler, güvenli bölge, hizmetlerin yetersizliği konularına ikişer defa değinilmiş olup her birisi toplam değinilerin %5'ini oluştururken tedbirsizlik ve önceliğin Türk halkına verilmesi konuları birer defa dile getirilerek toplamın %3'ünü oluşturmuştur.

Grafik 20: MHP'ye Göre Uygulamaların Değerlendirilmesi

4.4.2. Hükümet Politikalarının Değerlendirilmesi

Uygulamalarını Grafik 16’da görüldüğü üzere olumlu bir tavırla ele alan AK Parti milletvekilleri, bu uygulamalarını ve politikalarını Grafik 21’de ele aldığı konularla gerekçelendirmiştir.

Grafik 21: AK Parti’ye Göre Göç ve Göçmen Politikalarının Gerekçesi

AK Parti Milletvekilleri Suriye göçü ve göçmenlere ilişkin hükümet politikalarının dayanağını oluşturması bakımından 37 adet konuşma gerçekleştirmiştir. Bu konuşmalarda en çok öne çıkanı 13 değini ile %35’lik kesimde hukuksal bir ilişki üzerinde durulmuş ve politikaların hukuksal gerekçelere dayandırılmıştır. Yapılan konuşmalarda hükümet politikaları; %16 oranla büyük devlet olma, %14 insani sebeplerle uygulanan politikalar rasyonalize edilmiştir. %11 ile dini meşrulaştırma, %8 komşuluk ilişkileri, %6 akrabalık bağı, %5 değerler siyaseti, %5 ise gelenek üzerinden bir ilişki kurularak gerekçelendirilmiştir.

CHP temsilcilerinin yaptığı konuşmaların çoğunluğu ise hükümet politikalarının eleştirisi üzerinden şekillenmektedir.

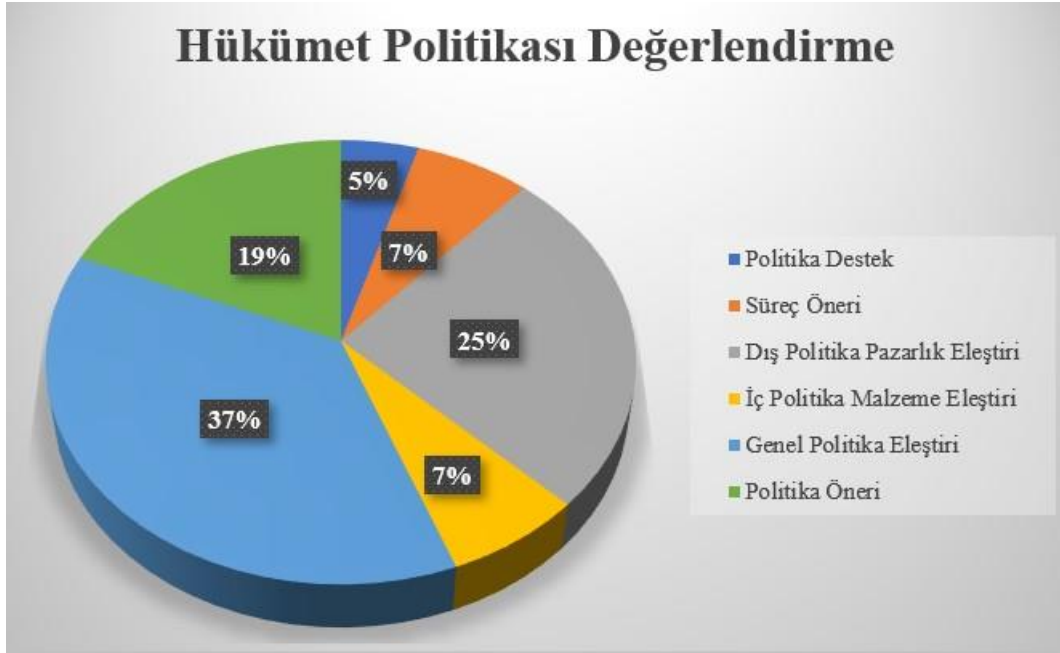
Grafik 22: CHP'ye Göre Göç ve Göçmen Politikalarının Değerlendirilmesi

Cumhuriyet Halk Partisi temsilcilerinin TBMM çatısı altında toplam 31 adet konuşmada hükümet politikalarına değindikleri görülür. Bu değinilerin çoğunluğunu oluşturan 13 adedinde politika eleştirileri konuşmanın %42'sine tekabül eder. CHP temsilcileri TBMM'de hükümetin Suriye politikasını değerlendirirken yaptıkları konuşmalarında en fazla yer verdikleri husus politika eleştirisi olmuştur. Hükümetin politikalarına eleştirel gözle bakan CHP temsilcileri hükümet politikalarını değerlendirdikleri konuşmalarının %26'sına tekabül eden 8 konuşmalarında hükümete politika önerisinde bulunmuştur. CHP hükümet politikalarına değindikleri toplam 31 konuşmanın %16'sına tekabül eden 5 konuşmada sınır güvenliği eleştirisi yapmıştır. Yine CHP temsilcileri konuşmalarına 3 konuşma %10 ile dış politika malzeme eleştirisi; 2 konuşma %6 ile politika desteğine yer verilmiştir. CHP temsilcilerinin toplam %68 oranıyla politika eleştirisi, dış politika malzeme eleştirisi, sınır güvenliği eleştirisi CHP'nin iktidarın Suriye politikasını ve uygulamalarını tasvip etmedikleri görülür. Bu eleştireler uluslararası siyasette de ana muhalefet partisinin Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin Suriye politikalarını reddettiği ve bunu kayıt altına aldığı manasına da gelir.

HDP temsilcileri de hükümet politikalarını ele aldıkları konuşmaların büyük çoğunluğunda hükümetin uyguladığı politikaların yanlışlığı üzerinde durulmuştur.

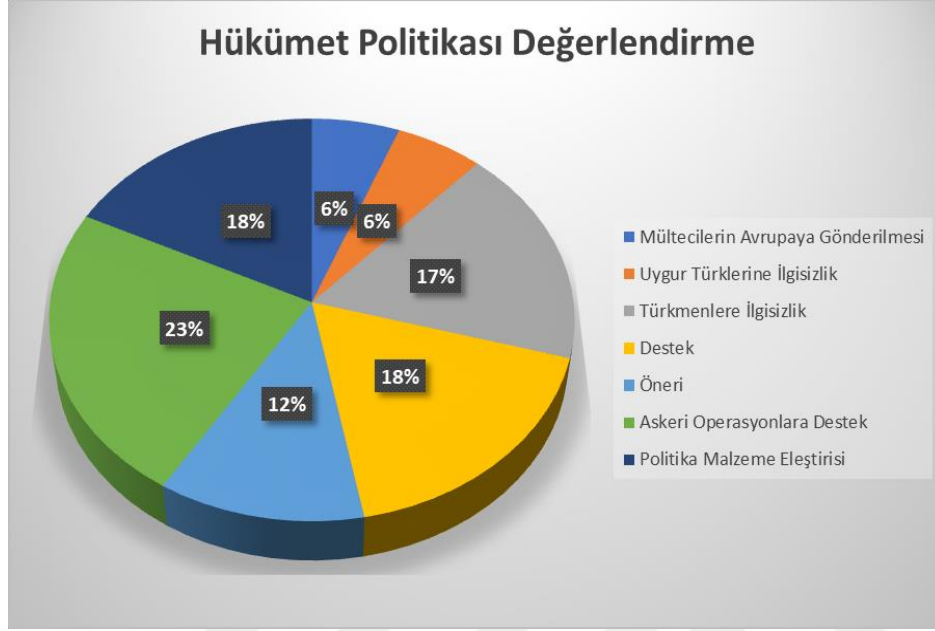
Grafik 23: HDP'ye Göre Göç ve Göçmen Politikalarının Değerlendirilmesi

HDP temsilcileri 43 konuşmayı hükümetin politikasını değerlendirmeye ayırmıştır. HDP temsilcileri hükümet politikalarını değerlendirirken en fazla yer verdikleri konu 16 konuşma ile genel politika eleştirisi olmuştur. HDP temsilcileri konuşmalarının %37'sinde hükümetin genel politikasını eleştirmesi, yürütülen Suriye politikasına karşı olduklarını göstermektedir. HDP temsilcileri 11 konuşmayla konuşmalarının %25'ini dış politika pazarlık eleştirisine ayırmışlardır, farklı bir ifadeyle HDP temsilcileri konuşmalarının %25'ini hükümetin Suriye politikasındaki aktörlerle yürüttüğü ilişkileri eleştirmeye ayırmışlardır. HDP temsilcileri hükümetin politikasını değerlendirirken yaptıkları konuşmalarının %19'unda politika önerisinde, %7'sinde süreç önerisinde bulunmuştur. Bu da bize konuşmalarının %26'sını tavsiyeye ayıran HDP'nin Suriye meselesinde ilgili ve takipte olduğunu gösterir. HDP temsilcileri konuşmaların %5'inde de hükümetin politikalarına destek vermiştir. HDP temsilcileri hükümetin politikasını değerlendirirken yaptıkları konuşmalarının yüzde %69'unda eleştiride bulunmuştur, bu da bize Suriye meselesine ne kadar ilgili olduklarını kadar, bir o kadar da hükümet politikalarının da karşısında olduklarını göstermektedir.

MHP milletvekilleri hükümet politikalarını değerlendirdiği konuşmalarında hükümet politikalarını eleştirdiği gibi, olumlu bir yaklaşım da ortaya koymuştur.

Grafik 24: MHP'ye Göre Göç ve Göçmen Politikalarının Değerlendirilmesi

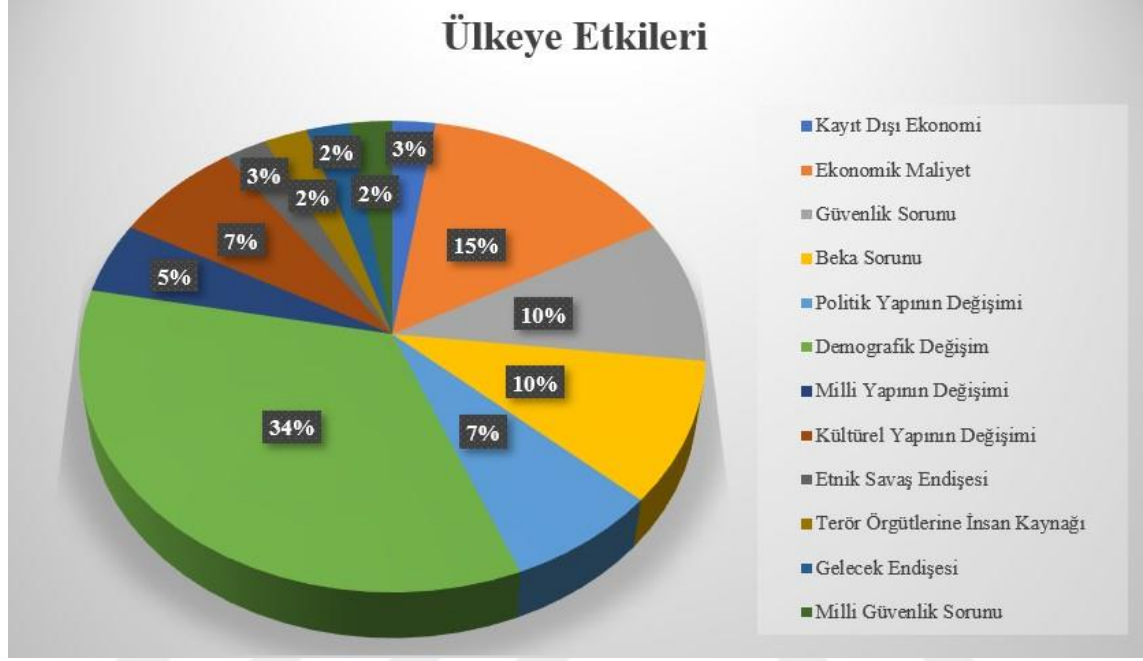

MHP temsilcileri toplam 17 konuşmanın %23'üne tekabül eden 4 konuşmasını hükümetin yaptığı askeri operasyonlara destek vermesine; konuşmaların %18'ini ise politika malzeme eleştirisine ayırmıştır. MHP temsilcileri konuşmaların %18'ine tekabül eden 3 konuşmasında Suriye politikalarında hükümete destek vermiştir.

MHP temsilcileri konuşmalarının %17'sinde Hükümetin Suriyeli Türkmenlere ilgisiz davrandığını, konuşmalarının yüzde %6'sında ise Uygur Türklerine ilgisiz kaldıklarını ifade etmiştir. MHP temsilcileri hükümetin politikalarını değerlendirirken konuşmalarının %26'sını Türk soydaşlarına ayırması partinin temel ideolojisinin bir yansımasıdır, bu haliyle de Suriye politikalarında diğer partilerin değinmediği meseleyi gündeme getirmiştir. MHP temsilcileri hükümet politikalarını değerlendirdiği konuşmaların %12'sinde politika malzeme eleştirisinde bulunmuştur. Son olarak MHP temsilcileri hükümet politikalarını değerlendirdiği konuşmalarının %6'sına tekabül eden bir konuşmasında da mültecilerin Avrupa'ya gönderilmesini gerektiğini ifade etmiştir.

İYİ Parti temsilcileri, hükümetin göç ve göçmen politikalarına ilişkin olarak yaptıkları konuşmalarda doğrudan hükümet politikalarını değil, uygulanan politikaların ülkemize olumsuz etkilerini ele almıştır.

Grafik 25: İYİ Parti'ye Göre Göç ve Göçmen Politikalarının Ülkemize Etkileri

İYİ Parti temsilcileri, hükümetin Suriye Göçü ve Göçmenlere ilişkin olarak yürüttüğü politikaların ülkemize olumsuz etkilerine değinmiştir. Bu bağlamda 41 adet konuşma gerçekleştirmiştir. Bu değinilerin büyük çoğunluğunu %34'lük oranla demografik değişime dikkatleri çekerek politika eleştirisinde bulunulmuştur. %15'lik oranla uygulanan politikaların ülkemize ekonomik maliyetleri üzerinden bir eleştiri getirilmiştir. Akabinde %10'luk oranla hükümet politikalarının beka sorununa sebep olacağı ve yine %10'luk oranla da iç güvenlik sorunu oluşturması üzerinden eleştiri getirilmiştir.

5. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

2011 yılında başlayan ve 2023 itibariyle hala devam etmekte olan Suriye iç savaşı, milyonlarca Suriyelinin, başta Suriye'nin komşu ülkeleri olmak üzere, dünyanın birçok farklı ülkesine göç etmelerine sebep olmuştur. Türkiye, 2023 itibariyle üç buçuk milyondan fazla Suriyeli göçmene ev sahipliği yapmaktadır. Bu durum, Türkiye'yi toplumsal, siyasi, kültürel, ekonomik ve sair alanlarda etkilemiştir. Özellikle, ilk göç dalgasının üzerinden 10 yılı aşkın bir zamanın geçmiş olması, bu değişim ve etkileri daha belirgin olarak gözlemlene imkânı sağlamaktadır.

Bu göç dalgasının, ülkemizdeki toplumsal beklenti ve ihtiyaçlar üzerindeki dönüştürücü etkileri, siyasi bakımdan da kendisini göstermiştir. Nitekim, en temel politikası, mültecileri ya da yurt dışından gelecek olanları kabul etmemek olan bir siyasi partinin böylesi bir süreçte kurulmuş olması ve kısa sürede kamuoyu nezdinde itibar görmüş olması bu durumun yansımalarından birisi değil midir?

Toplumsal ve siyasi alanda yaşanan bu dönüşüm, milletin talep, beklenti ve ihtiyaçlarının siyasal düzlemde dile getirildiği Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde de yansımalarını bulmuştur. 2012-2022 yılları arasında, AK Parti, CHP, HDP, İYİ Parti ve MHP milletvekillerine ait toplam 165 konuşma tutanağına ulaşılmış ve bu tutanaklar Maxqda adlı program ile analiz edilmiştir. Bu konuşma tutanaklarında, mezkûr siyasi partiler ilgili göç olayını farklı konjonktürlerde farklı açılardan değerlendirmişlerdir. Mezkûr siyasi partilerin milletvekillerinin göç dalgasını yorumlama biçimlerini anlamlandırırken, Türkiye'nin ilgili dönemdeki siyasi yapısını da göz önünde bulundurmak elzemdir. Zira çalışmanın odak zaman dilimi olan 10 yıllık süreç içerisinde iktidar ve muhalefet partileri arasında herhangi bir konum değişikliği yaşanmamıştır. Bu durumun, ilgili parti milletvekillerinin sürece yaklaşımlarını katılaştırdığını söylemek mümkündür.

İlgili dönemin tamamında iktidarda bulunan AK Parti milletvekilleri, genel olarak sürecin olumlu yönlerine atıfta bulunmuşlar ve bu sürecin meşruiyetini ortaya koyma yönünde eğilim göstermişlerdir. Öte yandan AK Parti milletvekilleri göçün gerekçelerini ifade ederken daha şahıs odaklı yaklaşmış ve Esad'ı Suriye'de yaşanan iç savaşın ve göçün esas müsebbibi olarak ifade etmişlerdir. Bu durum da elbette dönemin

iktidarının dış politika hedef ve beklentileriyle birlikte okunması gereken bir durumdur. Ayrıca AK Parti milletvekilleri, süreci topluma kabul ettirme maksadıyla da ilgili diğer parti milletvekillerinden farklı olarak, göçmenlerle ilgili çok daha olumlu ve tarihi ve dini referansları olan nitelermeler kullanmışlardır.

Muhalefet partileri ise en temelde sürecin çok sağlıklı yönetilemediğini, sığınmacı sayısının bu kadar artırılmaması, plansız hareket edilmemesi gerekliliğini ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra, toplumun göçmenlerle ilişkileri ve bunun neticeleri, göçmenlerin ülke ekonomisini etkileri (ki genelde olumsuz etkiler ifade edilmiştir) ve göçün sebepleri gibi hususlar da muhalefet milletvekillerinin konuşmalarında yer bulmuştur. Burada ifade edilmesi ilginç hususlardan birisi, küresel ideolojilerin aksine, kendini uzun yıllardır ortanın solu olarak tanımlayan bir siyasi partinin milletvekillerinin, göçmen konusuna iş birliğinden en uzak şekilde konumlanan iki siyasi partiden (İYİ Parti'den sonra) birisi olmasıdır. Öte yandan, muhafazakâr kanadı temsil eden ve iktidarda bulunan siyasi partinin, toplumsal dengeleri etkileyen böylesi bir meselede iş birliğine son derece açık bir yaklaşım sergilemesi de çalışmanın ilgi çekici sonuçlarından bir tanesidir. MHP'li milletvekillerinin bu konuda iş birliğine açık tavırları ise elbette ki 2018 yılından itibaren süregelen AK Parti-MHP seçim ortaklıkları silsilesinin bir neticesi ya da gerekliliği olarak okunabilir. Bu kapsamda düşünüldüğünde, Suriyeli sığınmacılar meselesine kendi iç ideolojik parametreleri bakımından en tutarlı yaklaşan partinin HDP olduğu da gözlenmektedir.

Son olarak ifade etmek gerekir ki Suriye iç savaşı 2023 yılının ilk ayları itibariyle hala devam etmektedir ve Türk siyasal yaşamı da çeşitli kırılımlardan geçmektedir. Siyasi partiler, konjonktürel şartlar ve pragmatist düşünceler neticesinde politika değişikliğine gidebildiği için sağlıklı ve bütüncül bir okumanın, ilgili iç savaş bittikten sonra yapılabileceği kanaatindeyiz. Ayrıca, seçilen siyasi partiler millet iradesini ve çıkarılan sonuçlar da Türkiye'deki siyasi partilerin tamamının düşüncelerini temsil etmemektedir. Suriye göçü konusunda politika tavsiyeleri olan, Türk siyasi tarihinde ciddi birikime ve geçmişe sahip diğer siyasi parti temsilcilerinin Suriye göçü konusundaki söylemleri de daha kapsamlı bir çalışma için dahil edilmesinde, araştırmaların temsiliyeti ve kapsayıcılığı bakımında fayda bulunmaktadır.

KAYNAKÇA

- Abadan-Unat, N., (2002), “Bitmeyen Göç”, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS), (Erişim Tarihi: 15.12.2015)
- AFAD, (2014), “Geçici Koruma Altındaki Yabancılara İlişkin Hizmetlerin Yürütülmesi Genelgesi, Sayı: 2014/4”
https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/2311/files/Gecici-Koruma_Altindaki_Yabancilara_Iliskin_Hizmetlerin_Yurutulmesi_2014-4_.pdf
- AFAD, (2015), “Suriye Afet Raporu”, <https://www.afad.gov.tr/afet-raporu---suriye>
- AFAD, Suriye Raporu, <https://www.afad.gov.tr/suriye-raporlari>
- Akgür, Z. G., (1997), Türkiye’de Kırsal Kesimden Kente Göç ve Bölgeler Arası Dengesizlikler, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Yayın No 201, Başbakanlık Basımevi.
- Akgönenç, O. (2010). Türkiye’nin AB Stratejisi, Ankara, Nobel Yayınevi
- Akın, Ö. ve Reyhanoglu, M. (2022). Benzerlikleri ve Farklılıklarıyla Göçmen Girişimciler ve Mülteci Girişimciler: Bir Tipoloji Önerisi . Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi , 12 (3) , 1-31 .
- Akkan, İ. (2016), Arap Baharı Sonrası Suriye ve Türk Dış Politikası Açısından Türkiye Suriye İlişkileri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Arel Üniversitesi, İstanbul
- Akpınar, T., (2010), “Türkiye’ye Yönelik Kaçak İşgücü Göçü”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi: 1-22.
- Aksoy Araştırma, (2021), “Türkiye Monitörü 30. Hafta Araştırması”,
<https://www.aksoyarastirma.com/tr/turkiye-monitoru-30-hafta-sonuclari-aciklandi>

- Akşit, B. T., (1998), “Göç Araştırmalarında Hızlı Değerlendirme Metodolojisi”, Konferans: Türkiye'de Göç; 8 Haziran 1997, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, Ocak 1998, s. 67-77.
- Anadolu Ajansı, (2014), “Suriyelilerin adli olaylara karışma oranı on binde 33”, 19 Eylül 2014, <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/suriyelilerin-adli-olaylara-karisma-orani-on-binde-33/118752>
- Anadolu Ajansı, (2015), “Türkiye'de kayıtlı 2 milyon 225 bin 147 Suriyeli var”, 18 Eylül 2015, <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/turkiyede-kayitli-2-milyon-225-bin-147-suriyeli-var/143923>
- Anadolu Ajansı, (2018), “Suriyelilerin karıştığı suç oranı yüzde 1,46'ya düştü”, 22 Ekim 2018, <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/suriyelilerin-karistigi-suc-orani-yuzde-1-46ya-dustu/1289461>
- Arap, E. ve Çerçi, S., (2014), “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Getirdikleri”, Hukuk Gündemi: 121–127.
- Asar, A., (2004), “Türk Yabancılar Mevzuatında Yabancı ve Hakları”, Ankara: Emek Ofset.
- Atasü Topçuoğlu, R., (2015), “Ideology and the Fight Against Human Trafficking”, New York: Routledge.
- Atasü Topçuoğlu, R., (2016), “Göç Yazınındaki Düzenli ve Düzensiz Göç Kavramları: İnsan
- Avrupa Komisyonu Türkiye İlerleme Raporu (2014), T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı <https://www.ab.gov.tr/49743.html>
- Barkın, E., (2014/1), “1951 Tarihli Mülteciliğin Önlenmesi Sözleşmesi”, Ankara Barosu Dergisi, Sayı 1, s. 331–360.
- Başak, C., (2011), Mülteciler, Sığınmacılar ve Yasa Dışı Göçmenler, Ankara: T.C. İçişleri Bakanlığı Yayını, Yayın No:686.

- Başel, H., (2003). Sosyal Politika Açısından İç Göçler: Sivas'tan İstanbul'a Göç. İstanbul, İstanbul Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Doktora Tezi.
- Bijak, J., (2006), Forecasting International Migration: Selected Theories, Models And Methods, Central European Forum for Migration Research (CEFMR).
- Bolgün, C. ve Uçan, G., (2020), Birlikte Yaşamak Mümkün Mü?: Okur Yorumlarında “Suriyeli Sığınmacı” Söyleminin İnşası, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 18 (1); 250–269
- Canan, E. ve Taşkıran, R., (2002). “Sığınma Hakkı ve Mültecilerin Durumu”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi.
- Caro, L. P., (2020), “Türk İşgücü Piyasasında Suriyeli Mülteciler Raporu”, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) Türkiye Ofisi.
- Castles, S. and Miller, M. J., (2008), Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri, (Çev. B. U. Bal, İ. Akbulut), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Castles, S., de Haas, H. and Miller, M. J., (2014), The Age of Migration, Palgrave Mcmillan.
- Çağlar, A., (2011), “Türkiye’de Sığınmacılar: Sorunlar, Beklentiler ve Sosyal Uyum”, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Çağlar, A. ve Onay, A., (2015), “Entegrasyon/Uyum: Kavramsal ve Yapısal Bir Analiz”, Göç ve Uyum, Londra: Transnational Press London, s. 39–76.
- Çağlayan, S., (2006), “Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi”, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE), Sayı 17, s. 67–91.
- Çelik, N., (2015), “Türk Hukukunda Uluslararası Koruma Başvurusunda Bulunan veya Uluslararası Korumadan Yararlanan Yabancıların Hak ve Yükümlülükleri”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, s. 67–148.
- Çiçekli, B., (2009), “Uluslararası Hukukta Mülteciler ve Sığınmacılar”, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Dannish Refugee Council (DRC) – Danimarka Mülteci Konseyi

Datta, A., (2003), “Human Migration: A Social Phenomenon”, New Delhi: A Mittal Publications.

Demir, O. Ö. ve Erdal, H., (2010), “Yasadışı Göç ile İlgili Kavramların Doğru Anlaşılmasını Sorunu ve Yazılı Basında Çıkan Haberler Üzerine Bir İnceleme”, Polis Bilimleri Dergisi, Cilt: 12(1), s. 29–54.

Deniz, T., (2014), “Uluslar Arası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye”, Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt 181, Sayı 181, s. 175–204.

Dulkadir, D., (2017), Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacı Krizi ve Suriyelilerin İç Hukuktaki Statüleri, Doğu Anadolu Sosyal Bilimlerde Eğilimler Dergisi, Cilt 1, Sayı 2, 21–36.

Duran, A. (2018), Göç Kuramları, Sosyal Bilimlerde Kuramlar (Ed. Figen Ereş) Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara

Durugönül, E., (2002), “Göç Yolları”, Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği (TÜSİAD) Görüş Dergisi, Sayı: 51, s. 38–47.

Dünya Göç Raporu (World Migration Report), (2020), “2. Bölüm Göç ve Göçmenler: Küresel Bakış”, IOM.

Dustmann, C. and Weiss, Y. (2007) “Return Migration: Theory and Empirical Evidence from the UK”, British Journal of Industrial Relations, Vol. 45, No. 2, June 2007, pp.236-256.

Eker, K., (2008), Türkiye’de Yasa Dışı Göç Sorunu, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü.

Ekinci, A. Ç., (2008), “Kente Göç Yoluyla Gelenlerin Kente İtibakında Yerel Siyasetin Rolü”, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Erbaş, H. (2019), Göç ve Göçmenler, Ankara: Phoenix Yayınları.

- Erdoğan, M. M. (2020), “Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi”, Suriyeliler Barometresi 2019, UNHCR.
- Eren, V. ve Çakran, Ş. (2017). Mülteci Politikası: Avrupa Birliği ve Türkiye Karşılaştırması. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 14 (39), 1-30.
- Faist, T., (2003), “Uluslararası Göç ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar”, (Çev. Azat Zana Gündoğan), Bağlam Yayıncılık.
- Geçici Koruma İstatistikleri, (2023), T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı, <https://www.goc.gov.tr/gecicikoruma5638>.
- Göç Terimleri Sözlüğü, (2009), International Organization for Migration (IOM), Cenevre: Yayın No: 18.
- Gümüšoğlu, F., (2001), “21. Yüzyıl Karşısında Kent ve İnsan”, İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Gürel, S. (2001), “Türkiye’ de Göç ve Bütünleşme Sorunsalı”, Firdevs
- Harild, N., Christensen, A. and Zetter, R., (2015), “Sustainable Refugee Return: *Triggers, Constraints, and Lessons on Addressing the Development Challenges of Forced Displacement*”, The World Bank Group Working Paper.
- Heimerl, D., (2005), “The return of refugees and internally displaced persons: From coercion to sustainability?”, *International Peacekeeping*, 12(3), 377–390.
- Hoşgör, Ş., (1998), “Türkiye’de Kantitatif Yöntemlerle Dolaylı Göç Tahminleri, Sorunları ve Yaklaşımlar” Konferans: Türkiye’de İçgöç; 6–8 Haziran 1997, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, s. 104–124.
- Hurwitz, A., (1999), “The 1990 Dublin Convention: A Comprehensive Assessment”, *International Journal of Refugee Law*, 11(4), 646–677, Oxford Academy.
- Hürriyet Gazetesi, (2013), “Reyhanlı Cehenneme Döndü”, (11 Mayıs 2013).

- İçduygu A. ve Ayaşlı, E., (2019), “Geri Dönüş Siyaseti: Suriyeli Mültecilerin Dönüş Göçü İhtimali ve Gelecek Senaryoları”. Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları Merkezi (MiReKoc).
- İçduygu, A. and Nimer, M., (2019), “The politics of return: exploring the future of Syrian refugees in Jordan, Lebanon and Turkey”.
- İçduygu A. vd., (2014), “Türkiye’nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923–2023: Ulus-Devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere”, Koç Üniversitesi Göç Araştırmalar Merkezi (MiReKoc).
- Joint NGO Recommendations On Durable Solutions for the Global Compact on Refugees’ Programme of Action (2017), International Rescue Committee (IRC).
- Kap, D., (2014), “Suriyeli Mülteciler: Türkiye’nin Müstakbel Vatandaşları”, Akademik Perspektif, Aralık 2014.
- Karagöz, A., (2002), “Suç Önleme Hizmetleri”, Ankara: Emniyet Genel Müdürlüğü.
- Karpat, K., (2003), “Türkiye ve Orta Asya”, Ankara: İmge Yayınevi.
- Keeley, B., (2009), “International Migration: The Human Face of Globalisation”, OECD Publishing.
- Keleş, R., (1996), Kentleşme Politikaları, Ankara: İmge Yayınevi
- Kılıç, T., (2014), “Türkiye’de Mültecilerin Hukuki Durumu, Uyum Meselesi”, Ed. Servet Karaca ve Uğur Doğan, Suriyeli Göçmenlerin Sorunları Çalıştay Sonuç Raporu, Mersin Üniversitesi Bölgesel İzleme Uygulama Araştırma Merkezi.
- Kızılocak, G., (2007), “Almanya’daki Türkler ve Türkiye’deki Almanlar – Göçün Sebepleri ve Uyum Sorunları”, Konrad Adenauer Stiftung.
- Kirişçi, K., (2014), “Misafirliğin Ötesine Geçerken: Türkiye’nin “Suriyeli Mülteciler” Sınavı”, (İngilizceden Çev. Sema Karaca), Brookings Enstitüsü & Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK).

- Lee, E. S., (1966), “A Theory of Migration” Demography, Population Association of America (PAA), Vol: 3, Issue: 1, pp. 47–57.
- Massey, D. S., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., Pellegrino, A. ve Taylor, J. E., (2014), Uluslararası Göç Kuramlarının Bir Değerlendirmesi, Göç Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 1, s. 11–46.
- Mutluer, M. (2003), Uluslararası Göçler ve Türkiye. İstanbul: Çantay Kitabevi
- Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme (Cenevre Sözleşmesi), (1951), Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR).
- Norwegian Refugee Council (NRC) – Norveç Mülteci Konseyi
- Olçay, Z., (2012), “Mülteci–Göçmen Belirsizliğinde İklim Mültecileri, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı: 99, s. 229–240.
- Ortaylı İlber, (2005), “Genel Göç Olgusu”, Uluslararası Göç Sempozyumu, İstanbul.
- Özden, Ş., (2015), “Suriyeli Sığınmacılarla Dayanışma(ma) Pratikleri”, Kontrast Dergisi, Sayı: 45.
- Parekh, B., (1994), “Three Theories of Immigration”, (Ed. Sarah Spencer), Straggers and Citizens: A Positive Approach to Migrants and Refugees, London: IPRR/Rivers Oram.
- Phillips, Christopher. (2015) “Sectarianism and Conflict in Syria.” Third World Quarterly 36 (2): 357-376.
- Piore, M. J., (1986), “The Shifting Grounds for Immigration”, The Annals of the American Academy of Political and Social Science, Vol. 485, pp. 23–33.
- Ravenstein, E. G., (1885), “The Laws of Migration”, Journal of the Statistical Society of London, Vol. 48, No. 2, pp. 167–235.

Resmî Gazete, (11 Nisan 2013), “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu”, Sayı: 28615.

Resmî Gazete, (22 Ekim 2014), “Geçici Koruma Yönetmeliği” Sayı: 29153.

Save The Children Fund – Çocukları Kurtarın Vakfı

Sosyal Uyum Yardımı (SUY) Programı – AB Komisyonu İnsani Yardım ve Sivil Koruma Genel Müdürlüğü (ECHO)

Stalker, P., (2000), “Workers Without Frontiers, The Impact of Globalization on International Migration”, International Labour Office.

Stouffer S. A., (1940), “Intervening Opportunities and Competing Migrants”, Journal of Regional Science, Volume: 2, Issue 1, pp. 1–26.

T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı

T.C. İçişleri Bakanlığı

Taylor, E. J., (1984), “Differential migration, networks, information and risk”, Migration, Human Capital and Development, Vol: 4, pp. 147–171.

The World Bank – Dünya Bankası

Toraman, İ. (2015), Arap Baharı ve Suriye, Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Yalova Üniversitesi, Yalova

Töre, N. (2016). Uluslararası Göç Hukuku, Turhan Kitabevi, Ankara

Uzun, A., (2015), “Günümüzün Sosyal ve Ekonomik Sorunu Olan Suriyelilerin Mülteci ve Ekonomi Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi”, Ankara Barosu Dergisi, 2015/1, s. 107–120.

Yaldız, F., (2014), “Uluslararası Göç ve Diaspora ile İlişkili Kavramlar”, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 2, s. 382–403.

- Yıldırım, Z., (2019), “Ulus devlet, mültecilik ve menşe ülkeye geri dönüş: Türkiye’de yaşayan Suriyeli mülteciler”, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yılmaz, A., (2014), “Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri”, Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature of Turkish or Turkic, Vol: 9/2, p. 1685–1704.
- Yılmaz, H., (2013), “Türkiye’de Suriyeli Mülteciler – İstanbul Örneği, *Tespitler, İhtiyaçlar ve Öneriler*”, İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği (MAZLUMDER).
- Veliieceoğlu Yonca, A., (2014), “Türkiye’deki Suriyeli Mültecilerin Durumu”, Suriyeli Mültecilerin Sorunları Çalıştayı Sonuç Raporu, Mersin Üniversitesi Bölgesel İzleme, Uygulama ve Araştırma Merkezi (BİAMER).